

Lth. B.

166 a

Für Herrn Jyngersherren von Horst.

Sköldens af Silfver, Guld i ligger fyra bli bildar.
Hvar guld Sköldens sträcker sig ett Rött Lyon. Hvar
i Skölden står en örn tornhöjden, Guld Hvar står ett
Hvar Sköld Lyon som i Silfver Skölden, omedelbar ett
guld Hvar, för till sin metall og fong fördelta som
Skölden Avanturen og Löfverhet är af Silfver, blätt og Rött.

Örenner.

En katt bland hermelineer

Gustaf Horst 1664-1743

von Horst
ad ant. 1738 - ?

Göran Ekberg 2022

Innehåll

Gustaf Horst	3
Jägaren Horst.....	4
Hustrun Beata.....	5
Krig för kung och fosterland	6
En överraskande utnämning	9
Pantlånerskan.....	9
Överjägmästare Gustaf Horst.....	10
Bostället Vänsjö.....	10
En insideraffär	11
Ansökan om adelsskap.....	12
Kampen om överjägmästartjänsten.....	13
Nya positioner	15
Stillestånd	18
Likvidationerna	19
En katt bland hermeliner?.....	20
Familjen – några korta biografier	21

Inledning

Jag har till och från under många år arbetat med att söka källor som kan belysa överjägmästare Gustaf Horst och hans familjs liv. Den tid han levde i är generellt "lättforskad" men vissa områden av landet har väldigt sparsamma kyrkliga källor. På dessa platser befann sig Gustaf Horst. Ibland saknas anteckningar om födslar, giftermål och dödsfall. Husförhörlängder förekommer aldrig och även mantalslängderna är bristfälliga vad gäller redovisningen av personerna i hushållet. Att han dessutom flyttar fram och tillbaka över landet utan att antecknas i flyttningslängder gör forskandet ännu svårare. När jag väl har hittat honom på en plats har det å andra sidan varit så mycket lättare att hitta information. Genom domprotokoll och brev kan jag inte bara berätta en livshistoria utan också ana en personlighet.

Eftersom tillfällighetsfynden rörande familjen aldrig verkar upphöra har det varit svårt att avsluta arbetet. Den ursprungliga artikeln från 2013 har reviderats ett antal gånger. Eftersom många av revideringarna har rört barnen till Gustaf och Beata har jag nu begränsat artikeln till Gustaf Horst's levnadstid. Något som har kritiserats är de bristfälliga källhänvisningarna. Detta har jag nu åtgärdat. Några av källorna är dock inte förtecknade varför hänvisningen i dessa fall blir summarisk. Det gäller framför allt några dokument förvarade på Riksarkivet.

Göran Ekberg. Örebro november 2022

Gustaf Horst

Gustaf Horst föds i Stockholm 1664¹. Fadern berättas vara löjtnanten Arent Horst. Moderns namn anges inte men andra källor² berättar att hon är en dotter till guldsmeden Johan Remers. Tilltalsnamnet Elisabet meddelas först i ett domprotokoll från 1684³. Genom sin mormor var Gustaf ättling till i Stockholm boende tyska handelsmän vid mitten av 1500-talet. Mormors far var boktryckaren Anund Helsing. Mormoderns styvfar var dessutom den inflytelserika och kända boktryckaren Ignatius Meurer som vid Gustafs födelse fortfarande var i livet. Att fadern dessutom var anställd vid hovet gör det troligt att familjens såväl sociala som ekonomiska ställning var tämligen god.

Gustaf föds i församlingen Jakob och Johannes på Norrmalm. Mantalslängder saknas för denna tid men sannolikt bodde familjen på Norrmalm. Kanske bara ett stenkast från moderns barndomshem vid Norreport, nuvarande Salvii gränd. Liksom många andra Stockholmsbor vid denna tid, var familjen sannolikt hyresgäster. Två av Gustafs syskon var också födda i församlingen 1662 och 1663. Några fler barn har jag inte kunnat finna och i Jakob och Johannes föds inga fler av Arents barn varken före eller efter de aktuella datumen. De bristfälliga källorna från Stockholm gör det omöjligt att säga något närmare om familjen. Kanske har de funnits i staden både tidigare och efter de nämnda åren. Senast 1671 lämnade familjen, åtminstone Arent Horst och hans hustru Stockholm då de förekommer i Hyby socken i Skåne,⁴

Finns även sonen Gustaf i Hyby? Detta går inte att utreda. Inte minst då han då var alldeles för ung för att upptas i mantalslängden.⁵ Även de uppgifter som han själv lämnar om sin uppväxt är mycket oklara. Han nämner att ”*jag i min barndom mig exerberat med jagande*”⁶. Han berättar också att han i sin ungdom uppvaktat (tjänat) vid hovet i Stockholm. Därefter blev han ”*igenom befallning*” av hovjägmästaren Reutercrantz⁷ föreslagen en tjänst som hovjägmästare under fältmarskalk Rutger von Ascheberg som han sedan följde under det skånska kriget. Detta krig pågick under åren 1675 till 1679.

Uppgifterna i självbiografin är tveksamma. Åtminstone om han återger en sann kronologi. Födelseåret, 1664, framgår av födelseboken i Jakob och Johannes församling. När han på gamla dagar 1638 vill avsluta en långdragen likvidation uppger han att han är 83 år⁸. Utifrån detta borde han vara född omkring 1655. Han kan naturligtvis ha överdrivit sin ålder för att få lite medlidande. Vid en genomgång av Stockholms kyrkoböcker har jag inte stött på någon tänkbar Gustaf född 1655 eller däromkring. Vi får nog förutsätta att Gustaf var född 1664. En tänkbar förklaring till hans egen levnadsberättelse är att han, då föräldrarna flyttade, blev kvar i Stockholm hos någon släkting eller någon annan jägare vid Djurgården. Det skulle då förklara uppgiften om att han i sin ungdom tjänat vid hovet. Tillsammans med jägarna kan han också ha ingått (om än väldigt ung) i något jägarkompani som deltog i striderna under Skånska kriget. I ett brev till drottning Ulrika Eleonora 1719 nämner han nämligen att han var närvarande vid slaget i Lund 1676⁹.

Att han skulle ha blivit erbjuden en tjänst som hovjägmästare är otänkbart. Förmodligen avses här hovjägare, en allmän titel som omfattade de flesta av tjänsterna i jägeristaten. Men även en sådan utnämning är helt osannolik vid hans ringa ålder.

Jag har inte hittat vare sig Gustaf eller Arent Horst i de militära rullorna. Generellt är uppgifter om jägeristatens medverkan i militärväsendet obefintliga i dessa källor under 1600-talet. De tillfälligt uppsatta förbanden med jägeripersonal stod sannolikt under befäl av regementscheferna men leddes av jägmästarna själva. Möjligen hade dessa förband också operativa uppgifter som låg utanför de ordinarie uppgifterna för ett kompani. Med sina kunskaper och erfarenheter av att röra sig i skogsterräng var jägeribetjänterna ytterst lämpade för underrättelseverksamhet. Anledningen till att jägarna inte finns uppsatta i rullorna är framför allt att de varken ingick i roteringen eller var värvade och därmed avlönade av armén. Oavsett vilken rang man hade i jägeristaten var man avlönad, antingen av jägeristaten eller hovjägeristaten. I de fall en monetär ersättning inte förelåg ansågs ändå besittningen av det tilldelade hemmanet som en löneförmån. Vid påfordran skulle jägeribetjänterna inställa sig till krigstjänst och detta utan ytterligare ersättning.

Den samtidiga förekomsten av en jägeristat och en hovjägeristat, skapar en viss förvirring. Ännu mer förvirrande är att benämningen av tjänsterna, titulaturen inte är konsekvent. När Horst senare omnämns i jordeboken i Stora Slågarp 1693 tituleras han hovjägare samtidigt som han i mantalslängden är omnämnd som hejderidare. Fadern, Arent Horst, är omnämnd som löjtnant, hovjägare och hejderidare. Den huvudsakliga hierarkin vad gällde de

operativa delarna av jägeristaten var överjägästare, hejderidare och därefter en mängd olika benämningar som skogsvaktare, djurfångare, kronoskytt etcetera. Inom hovjägeriet där Horst först var verksam fanns en motsvarande rangordning med en hovjägästare, hejderidare och därefter en uppsjö av betjänter vid namn fågelfångare, nätjägare och så vidare. Det geografiska verksamhetsområdet tycks också överlappa de båda jägeristaterna. I det område i Skåne där Gustaf Horst var verksam som hejderidare (se nedan) fanns även en kronans hejderidare i grannhäradet. Hur uppdelningen av det geografiska området var utformat mellan dessa båda kolleger går inte att utreda utan ytterligare mer detaljerade källor.

Jägaren Horst

Enligt Gustaf Horsts egen berättelse var han verksam vid hovet fram till 1675 då han följde Rutger von Ascheberg och änkedrottningens regemente i det skånska kriget. Vad som händer efter 1679 då kriget avslutas, är inte bekant. Kanske återvänder han till Stockholm. Här påträffas han i alla fall vid några tillfällen under 1686. I ett civilrättsprotokoll¹⁰ omnämns han som jägare och det framgår också att han har sin tjänst i slottstaten. Anledningen till protokollet är att Gustaf Horst anser sig lurad av vinhandlaren Johan Macklin.

Vid en auktion på Stockholms auktionsverk, som då var en relativt ny verksamhet¹¹, hade han pantsatt två hagelbössor hos Johan Macklin. Saken tillgick så att vid auktionen den 6 maj hade Horst lagt högsta budet på två bössor nämligen 44 daler och 8 öre kopparmynt. Johan Macklin som också hade köpt några bössor intresserade sig för Horsts inköp och tycker att det är "rätt sköna bössor". Eftersom Horst hade dåligt med pengar bad han att få pantsätta bössorna hos Macklin för samma summa som han hade betalt för dem. De beseglar lånet med en gemensam aftonmåltid. Två dagar senare dyker Horst upp hos Macklin och vill sätta in en annan bössa som pant och hämta ut en av de inropade. Macklin går inte med på detta och berättar att han lämnar ut dem först då Horst har levererat pengarna. Det går ytterligare fjorton dagar innan Horst återvänder, då tillsammans med lantjägästaren som vill titta och eventuellt köpa en av bössorna. Eftersom Macklin tycker att de ligger i vägen ber han Horst att snarast lösa in dem. När Horst några dagar senare vill hämta bössorna finns de inte kvar. Det visar sig så småningom att bössorna har sålts till en Doctor Friedrich och denne hade i sin tur sålt dem vidare till en smed. Kämnärsrättens resolution finns ej bevarad och därför vet vi inte hur denna historia slutar. Men...vi vet genom detta att Horst sannolikt bodde i Stockholm och att han var anställd som hovjägare.

I slutet av 1680-talet finns några enstaka uppgifter som visar att han vistas i Malmö eller trakten däromkring. I en senare domboksnotis från Skytts härad hänvisas bland annat till ett lån som Horst upptagit i Malmö 4 maj 1688¹². I de skånska källorna syns han första gången 1689. I Malmö där Gustaf Horst är bosatt får han besked om att hejderidaren Mågens Simonsson hade avlidit och den tjänst som därmed blev ledig söktes av Gustaf Horst¹³. Mågens var bosatt i Flagabro mölla i Smedstorps socken i sydöstra skåne. Ansökan om tjänsten ställdes till Rutger von Ascheberg som då var generalguvernör över Skåne. Horst påpekade att området var rikt på raphöns och eftersom Ascheberg hade flera gods i trakterna skulle denne kunna betjänas med dessa läckerheter. Det tycks dock inte som om han fick tjänsten. Däremot är han året därpå boende Skytts härad. Här visar han upp en fullmakt rörande sin utnämning "Gustav Horst lät uppläsa sin fullmakt honom given av hans grevliga excell hr Kongl rådet fältmarskalk och generalguvernör Rutger von Aschberg att han skall vara hejderidare över Slätten daterat Malmö d 12 april 1690"¹⁴ Att Gustaf Horst redan tidigare haft en tjänst inom jägeristaten förstår man, framför allt genom en skuldfordran som lantjägästare Håkan Börjesson hade gentemot honom. Den var för övrigt undertecknad i Malmö liksom några andra dokument som omnämns i domböckerna från mitten av 1690-talet.

Det framgår inte var han bodde de första åren som hejderidare men 1693 köpte han rustmästarbostället Slågarps nr 16 i Stora Slågarps socken strax norr om Trelleborg. Huset var i behov av reparation och genom en oegentlighet rörande hemmanet från år 1700¹⁵ får vi veta något om hur det var byggt och utrustat. Huset var ett korsvirkeshus uppbyggt av 10 så kallade binningar. Det nämns även 12 binningar på södra sidan och kanske var det så att de 10 binningarna var de delar av huset Horst hade bekostat reparationen på. Binning (bindning) var benämningen på de fack som träkonstruktionen bildade. På byggnaden fanns fyra fönsterkarmar med åtta fönster som satt på gångjärn. Dessutom två mindre fönster i en kammare och köket. Det fanns sex dörrar in i hus och källare. En av dessa, in till kammaren hade panelverk och lås. Mot gården i farstun satt två halvdörrar. Källaren var grävd och uppmurad med gråsten. Häri fanns också en bjälke. Kanske för att hänga matvaror i. Förutom detta nämns en bakugn och en skorsten.

Det revir han hade att förvalta kallades Slätten. Omfattningen av detta revir framgår ingenstans. Eftersom det i grannhäradet, Vemmenhög, omtalas en "kronans hejderidare", Bartold Dahlman, får man anta att Horsts revir inte omfattade kronans skogar utan snarare kungens egna skogar. Under de första åren av sin tjänst som hejderidare förekommer Horst vid åtskilliga tillfällen vid tinget i Skytts härad. Oftast är det fråga om fordringsägare som kräver in skulder eller utlånade persedlar. Men här förekommer även berättelser med mer våldsamt inslag. Hejderidaren hade förutom sitt uppdrag att skjuta och fånga vilt till konungens uppehälle också rent polisiära uppgifter. Han skulle övervaka skogarna så att obehöriga varken fällde det vilt som var förbehållet konungen eller stal skog eller utnyttjade betesmark i de kungliga reviren. Det var sannolikt mer regel än undantag att hejderidarna och andra jägeribetjänter hamnade i konflikt med allmoge och andra som uppehöll sig i skogarna. Redan i september 1690, då han varit verksam några månader, klagar ryttaren Erik Galle på att Horst beslagtagit hans häst, bössa och hund¹⁶. Ibland övergick oegentligheterna i handgemäng. Horst hade under våren 1696 beslagtagit den bössa, hund och häst som han hade påträffat hos en Michael Schough vilken han misstänkte för olovligt jagande¹⁷. När Horst var bortrest uppsökte Schough hans hem och överöste hustrun, Beata Forswall, med "*skymfliga ord*" och begärde att få tillbaka sin värja som var beslagtagen. Han bröt upp dörren till kammaren där han förmodade att värjan förvarades. Eftersom han inte hittade vad han sökte gick han därifrån. Han återkom senare när Gustaf Horst var hemma och krävde att få sina ägodelar. När Horst vägrade sade han; "*slip min bössa, häst och hund, eller jag ska taga livet av dig*". Horst blev därefter överfallen med hugg och slag. Brevet som beskriver händelsen är ställt till Skånska generalguvernementets kansli. Michael Schough hade gjort våld på en av kronans tjänare. Eftersom han var på flykt blev han efterlyst.

År 1694 berättas i domboken även om några utlånade kläderspersedlar varav Horst förvarar en del saker i Malmö och andra hade blivit kvar i Stockholm¹⁸. Gustaf Horst hade av allt att döma fortsatt kontinuerliga kontakter i huvudstaden. Besöket i Stockholm föranleddes kanske av giftermålet med Beata Forswall som kan ha ägt rum 1692 eller 1693.

Hustrun Beata

Beata Magdalena Forswall föddes 1673 i Klara församling¹⁹ och var dotter till en av Stockholms mer förmögna bryggare, Olof Forswall. I bouppteckningen²⁰ efter Olof Forswall omnämns förutom en förmögenhet bestående av en större mängd guld, silver och diamanter, även ett antal målningar och bland dem tre stycken kungliga conterfejer (porträtt). Forswall ägde flera fastigheter två av dem var belägna på Norrmalm. Bryggeriet låg vid Drottninggatan mitt emot krogen Tre tunnor, sannolikt i hörnet av nuvarande Drottninggatan och Klarabergsgatan. Den andra gården "*nederst i Bryggargränd*", var i och för sig endast värd 1/10 av bryggeriet, men de 1500 daler som fastighetens värde uppskattades till, gjorde den till en av de dyrare borgargårdarna i Stockholm. Forswall ägde också en fastighet vid Klara kyrka i kvarteret Hägern. Stenhuset såldes 31 oktober 1680 till landshövdingen vid Kopparberget, Gustaf Duvall för 11 000 daler kopparmynt. Gustaf Duvall var för övrigt ordförande i Trolldomskommissionen.

Klara församlings arkiv finns inte bevarat och det är därför svårt att få en närmare inblick i giftermål och familjeförhållanden. Beata Magdalena blev moderlös²¹ vid två års ålder och fadern avled 1687 när hon var på sitt fjortonde år.

Var träffades Gustaf Horst och Beata Forswall? Vid den här tiden ingicks äktenskap ofta på rekommendation av någon bekant till parterna. Beata var inte ens tjugo år gammal och var som ogift kvinna omyndig. Kanske hade Gustaf Horst blivit bekant med den elva år äldre halvbrodern Arvid Forswall. Arvid var 25 år då fadern dog och blev sannolikt Beatas förmyndare. Till och från bodde Gustaf Horst i Stockholm och även om Beata under andra halvan av 1680-talet var i nedre tonåren kan ett kommande äktenskap ha diskuterat. Vi vet att Horst bodde i Stockholm 1686, kanske under hela första halvan av 1680-talet. Däremot hade han inte några närmare släktingar på orten. Den närmaste släktingen, mostern Margareta Reimers, gift med medaljgravören Anton Meybuch, var under stora delar av sitt liv bosatt utomlands och var sannolikt barnlös. Några andra släktingar tycks inte ha funnits i Sverige. Gustaf och Beata kan också ha träffats i Skåne. I mantalslängden från 1697 för Villie socken, gränsande till Stora Slagårda där Gustaf och Beata var bosatta, hittar vi skrivaren Forswall, möjligen en av Beatas bröder. Han är antälld på Rydsgård hos häradshövdingen Joakim Ehrenbusch²². Det är därför inte otroligt att kontakten mellan Gustaf och Beata skett genom brodern. Skrivaren Forswall torde vara en av bröderna Arvid,

Olof eller Mårten Forswall. Den senare förekommer för övrigt som tullnär på Gräsö 1713 och var tidvis biträdande borgmästare i Öregrund.

När Gustaf Horst dyker upp i Stockholm nästa gång är året 1698. Han är i mantalslängden tillsammans med hustrun antecknad vid Kaptensudden på Djurgården. Här är han uppräknad under Jägeristaten som en av tre jägare²³. Han berättar själv att han, då hovjägaren Herman Schultz avancerade till inspektör över Djurgården, erbjöds dennes tjänst. I ett brev från år 1700 skriver han *"och som jag då själv i orten ej längre fick bliva för denna hoffjägar tjensten som mig här allernådigst uppdrog"*²⁴ Det är osäkert om man ska tolka detta som att han blev beordrad tjänsten i Stockholm eller om det var ett erbjudande. Herman Schultz befordran skedde sannolikt under senare delen av 1697. Han flyttar då från Kaptensudden sannolikt till en inspektorsbostad på andra sidan vattnet.

Nordvästra delen av Djurgården. Karta från 1702

I de anteckningar om sitt liv som Horst författar i sin ansökan om adelsskap berättar han att den tjänst han erhållit är hovjägare. Hovjägare tycks vara en övergripande titel för samtliga befattningar vid Hovjägeristaten. Denna bestod 1696²⁵ av följande - 1 hovjägmästare, 2 hovskyttar, 4 waltjägare, 2 unga jägaredrängar, 1 älg- och björnvaktare, 1 dukskräddare²⁶, 2 jägarpojkar, 1 fågelfångare, 1 dito i lära, 1 djurgårdsvaktare och 9 skogvaktare. Vilken av dessa tjänster som Gustaf Horst erhöi är osäkert. Han nämner i ett senare författat brev att han fick tjänsten efter befallning av kung Karl XII genom hovjägmästare Mörner. Eftersom Karl XII tillträdde som regent 1697 är det tidigast detta år som Gustaf Horst åter befinner sig i Stockholm. I mantalslängden för Stora Slågarp förekommer familjen 1697 och 1698 men inte därefter. I Stockholm finns han och hustrun med i mantalslängderna 1698-1701. Från mars 1700 förekommer en skrift av Horst författad i Stockholm där han nämner att försäljningen av Stora Slågarp undertecknades i oktober 1697 men att den skulle verkställas 15 mars 1698. Kanske är detta det datum då familjen lämnar Skåne för att återvända till huvudstaden.

Krig för kung och fosterland

Tillvaron i hovjägeristaten i Stockholm blev kortvarig. Det fredstillstånd som hade rått sedan skånska krigets avslutande 1679 bröts i februari 1700 då ryssarna anföll Riga. Gustaf Horst berättar själv att han på eget initiativ gick in i den svenska armén. Han skriver att *"jag hade lust att våga liv och blod för min allernådigste konung och fosterland"*²⁷. Troligare är att han var en av de åtta jägare som kungen den 30 september 1700 beordrade att "gå

i fält”. Enligt brevet från Karlshamn där Karl XII stod i begrepp att skeppa över armen till Livland, skulle jägarna med sina hästar skeppas över till Livland direkt från Stockholm²⁸. Vid mönstringen av trupperna i Livland blev Gustaf Horst korpral vid Livkompaniet i Livregementet till häst. Att han omedelbart blev insatt som korpral gör det troligt att han även i hovstaten haft en överordnad befattning.

Gustaf Horst's förflyttningar med svenska armén 1700-1707

Nu var Gustaf Horst för första gången i sitt liv i krig i främmande land. Vi låter honom själv berätta om sina förehavanden under åren 1700 till 1708. Redogörelsen är en del av den skrivelse han 1719 gjorde till drottning Ulrika då han ansökte om adelskap²⁹

Den första action som jag bevistat var vid ryska gränsen Kirvumpei, dit jag blev kommenderad med Hr överstelöjtnant Stylenhielm på partie av 300 hästar, då jag för min person nedergjorde elva st ryssar, men vi måste ändå riterera oss för deras myckenhet skull, och bekom jag vid den samma actionen trenne skadliga blesyrer, och miste dessutom all min mundering, vilken skada hans kongl majtt av högst beprislig kongl nåd och mildhet strax därefter med 300 ducater uti Lais upprättade då jag efter min restitution, andra gången till Pitzur kommenderad blev med hr general Spens ifrån Dorpt och sedan av lika kongl nåde till sekund kornett vid samma livregemente och livkompaniet förhulpen. Strax där efter blev general Spens kommenderad med ett starkt parti,

förutan hr general Schlippenbacks dragoner och en del livländska bönder åt Pitzur, därest vi gjorde en lycklig action, vilken var den andra som jag bevistat.³⁰

Den 3die action skedde när hans kongl majtt bröt opp med armen åt Riga och hans kongl majtt gick över Dünaströmmen, då var jag kommenderad med halva livkompaniet och följde hans majtt när hans majtt grep fienden an, och dem på flykten jagade, varpå armeen sedan stannade uti Kurland³¹

Fjärde, vid uppbrottet uti Kurland åt Lithoven, då hans kongl majtt med ett parti förutgick i egen högkongl person till en liten fläck som jag namnet ej minnas kan där fienden stod, och hans kongl majtt om aftonen vadade över strömmen och jagade fienden där utur, då var jag kommenderad med ryttmästare Falck, som vid samma fläck blev blesserad, då fienden igenkom om natten och oss anföll, oansett han blev av hans kongl majtt själv andra gången uspicserat.³²

Nu till att förbigå den första desenten över Weixeln, och den långa tvär, som hans kongl majtt då gjorde långt upp i landet med fästningars och städers intagande, som allt för vidlyftigt vara att utföra, men andra gången att hans kongl majtt gick där över så skedde det om aftonen, och om natten kommenderade hans kongl majtt oss genast tillbaka, under Löse: Vogel fress oder sterb³³, varpå vi marscherade till Buckströmmen, där ifrån hans kongl majtt med ett parti utskott av åtskilliga regementen gick till Pultousch och grep fienden an som där stod under fältmarskalk Stenous kommando, vilket gudi lov gick så lyckeligen av att några 1000 fångar hans kongl majtt lämnades; men Stenou själv fick sig salvera uti en liten ökstock, efter vilket lyckliga parti hans kongl majtt om dagen efter förföljde den övriga delen vidare, och var detta den femte action som jag bevistat.

Där på skedde marschen till Torn, att densamma belägra, men som Hr General Nieroth blev kommenderad av hans kongl majtt att indriva proviant för belägringen, och han åter under vägen kommenderade Hr Majoren Creutz åt Lautenberg med 300 man; ty blev jag ock av honom beordrat att följa med, men när vi dit anlände lyckades ej bättra, än att General Brant oss där överföll med 12 000 man, då jag åter blev blesserat och miste all min mundering i denna sjätte actionen.

Ifrån Torn lände sedan marschen med hela armeen till Elbingen och så vidare till Ermeland uti vinterkvarter, sedan ifrån Ermeland åter till Warchau, var på slaget skedde vid Klischow som var den sjunde action jag bevistat.³⁴

Ifrån Klischow lät hans kongl majtt armeen tåga till Krakow, och sedan ända vägen tillbaka hela Weixeln utför Sandomir och Carsmir allt förbi, och så även själva strömmen upp till Reus Lemberg, vilken stad hans kongl majtt då strax en timma före dager lät intaga, som var den åttonde actionen jag bevistat.

Efter Reus Lembergs intagande, marscherade hans kongl majtt tillbaka igen åt Warschau, där konung Augustus stod med hela armen då hans kongl majtt vågade sig med få man uppå en liten flotte över Weixeln på vänstra sidan om staden fienden förbi, och kom så oförmodelig att angripa dem, jagandes dem några mil innan armeen kom efter då fienden blev förföljd ända till Ponitz, då under vägen åtskilliga smådrabbningar skedde och jag för nionde action, som jag bevistat, räkna vill, var på hans kongl majtt oss kommenderade till vinterkvarter omkring Reisen, Litza och Ravitz i Högpolen.

Sedermera när hans kongl majtt befalle uppbryta ifrån Ravitz, att gå igenom Schlesingen uti Saxen, lät hans kongl majtt om natten göra utskott strax vid Dresden av åtskilliga regementen, samt polacker ett stort parti och marscherade där med till Dyringewald, därest hans kongl majtt grep fienden an, och vi slogo dem på flykten som var den tionde action jag varit med uti, var på hans kongl majtt gav Hr General Görtz tillkänna, att stillestånd var gjord på 6 veckors tid, då vi fingo order, att gå till våra ordinerade vinterkvarter kring om Leipsig.

Gustaf Horst redogörelse för de sju åren i fält är sparsmakad. Han uppehåller sig gärna vid de avgörande krigshändelserna och avsikten är naturligtvis att imponera. Tio drabbningar är nämnda och två gånger har han blivit skadad. Dessutom har han vid ett tillfälle förlorat allt han ägde. Han nämner däremot inte sin militära karriär. Då han anslöt sig till livregementet den 24 april 1700 var han korpral. Den 4 juni 1701 avancerade han till fördubblingskornett³⁵. Kornetterna var ofta två eller tre till antalet och hade till uppgift att föra fanan i fält. Några år senare avancerade han ytterligare till förste kornett³⁶. Möjligen ansåg han att denna befattning var alltför ringa för att motivera en adelstitel. Alternativt hade den militära rangen mindre betydelse när det gällde frågan om adelsskap.

En överraskande utnämning

Det stora nordiska kriget var vid ingången av 1708 fortfarande ett lyckat sådant. Nederlaget vid Poltava låg fortfarande ett drygt år fram i tiden. Gustaf Horst var nu över fyrtio år gammal. Vid två tillfällen hade han skadats och de många åren i fält hade satt sina spår kroppsligen och kanske även själsligen. Längtan till familjen i Stockholm var säkert stark under det obekväma fältlivet. Men lika stark var ambitionerna om en fortsatt militär karriär. Den svenska armén rörde sig österut och på vägen mot Dorpat där konungen befann sig gjorde Horst en anhållan att få bli ryttmästare under Smålands regemente. Horst hade uppenbarligen för avsikt att fortsätta sin militära karriär. Detta berättade han i sin ansökan om adelskap, men de bevarade handlingarna beskriver ett annorlunda skeende. Den 2 februari 1708 meddelar kungen från Zembrow att Gustaf Horst på egen begäran och med anledning av sitt sjukliga tillstånd har befriats från sin tjänst som kornett vid Livregementet³⁷. Vi kan bara spekulera om vad som händer därefter. Det finns inget ytterligare brev bevarat från Gustaf Horst till kungen. Han begär helt enkelt avsked men den 15 februari endast en vecka efter avskedandet, tillsätter Karl XII, Horst som överjägästare i Västergötland efter den nyligen avlidne Emanuel Snoilsky³⁸. Kanske han verkligen hade begärt att få bli ryttmästare men fått avslag och i ilskan helt enkelt sagt upp sig från sin tjänst. Men vad föranleder Karl XII att utnämna honom till överjägästare?

När Horst själv beskriver detta skede i sitt liv framgår det att han inte är i närheten av kungen utan på annan ort när han skriver sitt brev om befördran eller avsked. Han är inte en högre officer och han är inte heller adlig. Om han hade gjort några särskilda insatser i kriget och utmärkt sig på något speciellt sätt finns det all anledning att tro att det av kungen undertecknade brevet skulle nämna detta. Så är inte fallet. De enda två ord som krediterar honom är "*oss älsklig*".³⁹ Vid utnämningen till överjägästare nämns dessa ord på nytt, men även en motivation till denna befördran "*i anseende till dess långliga och trängna gjorda tjänst*". Här nämns inte att han redan är avskedad. Det är uppenbarligen så att Gustaf Horst inte var känd av Karl XII. Däremot kan man tänka sig att Horst har haft en välgörare i närheten av kungen. En person som kungen lyssnade till och kunde få igenom sina förslag till befördringar. Att Horst skulle ha mutat sig till detta verkar inte alldeles otroligt men är givetvis enbart en spekulering. Sannolikt har hans förflutna i hovjägeriet hjälpt honom till sin nya beställning.

Var befann sig då Horst's familj under de drygt åtta år som han var ute i krig? Att de inte fanns kvar vid Kaptensudden står klart då de i mantalslängden 1701 inte längre är antecknade. Hustrur och ibland också barn kunde följa sina män ut i fält. Men så var inte fallet med familjen Horst. Eftersom Beata Forswall förekommer i ett civilmål från 1702 vet vi att hon var kvar i Stockholm den tid Gustaf var på tåg.

Pantlånerskan

Med en bortrest make och två minderåriga barn att försörja var Beata tvingad att hitta en inkomst. Kanske hade hon ett kapital och andra tillgångar efter sina föräldrar. Hur som helst måste hon ha varit stadd vid kassa då hon i augusti 1700 lånar ut pengar mot ett antal panter. Dorothea Helena von Lode hade hos Beata pantsatt några klädesplagg, en nattrock av siden med guldblommor, en sobelskinns muff och en sobelskinnskrage. Förmedlingen av panterna hade skett genom en mäklerska, Brita Kiempe. Mäklerskor var kvinnor som arbetade med att leta upp personer som var beredda att låna ut pengar. År 1702 hamnade Beata inför Norrmalms kämnärsrätt⁴⁰ då Dorothea vid en besiktning av nattrocken hade funnit tre fläckar på den och ville att Beata skulle ersätta skadan. Nattrocken hade ny kostat 300 daler kopparmynt, en ansevärd summa pengar. Tanken var att lånet skulle löpa på 14 dagar men trots ideliga påminnelser löste inte Dorothea ut panten. Efter nästan två år sprättade Beata ut fodret och försökte få detta sålt. Anledningen var att sidennattrocken var en lyxvara som var förbjuden att bära och därmed också osäljbar. Hon fick inte heller fodret sålt och därför sydde hon ihop rocken på nytt. Kanske hade hon också använt den för egen räkning, det hävdade i alla fall Dorotheas fader Gustaf von Lode som företrädde dottern inför rätten. I samband med förhandlingarna redovisades ytterligare panter som Dorothea hade hos Beata von Horst. Ett dussin drällservetter, tre drällsdukar, nio handkläden, en liten torkpanna av koppar, två chiridoner, ett litet grönt bordtäck, en stycken röd bordalon av en sängkappa allt detta pantsatt för 10 riksdaler. Till detta kom de förut nämnda klädespersedlarna som var pantsatta för 38 riksdaler. I målet företrädde Beata av sin svåger proviantmästaren Hans Ehrengren. Det har inte gått att utröna om denne var gift med en syster till Beata eller en okänd syster till Gustaf von Horst.

Överjägmästare Gustaf Horst

Den 15 augusti 1708 utsågs Gustaf Horst till överjägmästare över Skaraborgs län. Mantalsskrivningen påföljande år skedde den 18 februari och då befann sig familjen på Vänsjö i Otterstads socken på Kållandsö. Fram till 1708 hade Horst endast tjänstgjort inom hovjägeriet. Nu tillhörde han jägeristaten. Chef för denna var riksjägmästaren som utsåg jägerfiskaler och överjägmästare i länen. Ute i landet var det landshövdingarna som hade överinseende över verksamheten och avlönade tjänstemännen. Tjänstgöringen som hovjägare var direkt knuten till något av de av konungen ägda godsena och de där tillhörande skogsmarkerna. Jägeristaten var i stället den myndighet som hade tillsyn över samtliga kronoparker som förekom i landet. Det fanns även en skillnad vad gäller de anställdas arbetsuppgifter. Inom hovjägeriet fanns, som tidigare är nämnt, specialyrken som älg- och björnvaktare, fågelfångare, dukskräddare med mera. Från 1714 finns en specifikation över jägeribetjänterna i Skaraborgs län. Endast överjägmästare Gustaf Horst är namngiven. Dessutom finns tre stycken hejderidare, tre djurgårdsvaktare, tre djurgårdsdrängar samt 43 skogsvaktare och kronoskyttar⁴¹.

Årliga mönstringar av jägeristaten förekom under ledning av landshövdingen och överjägmästaren. Då antecknades betjänterna i en särskild rulla. En sådan mönstring skedde 13 maj 1712⁴² i Skärfs gästgivaregård då landshövding Gudmund Cederhielm och jägmästaren Gustaf von Horst granskade de 52 personer som ingick i jägeristaten. Man antecknade var de hörde hemma, beklädning, häst, sadeltyg, pistoler, hirschfångare och karbin. Det var i princip en militär organisation och man hade som anställd i jägeristaten också skyldighet att upprätta speciella jägeriförband och att inställa sig när så behövdes i olika krigsaktioner.

I februari 1708 lämnade Horst kriget. Den 29 november 1709 är det dags att dra ut igen. Generallöjtnanten Carl Nieroth begär att samtliga jägeribetjänter i Västergötland och Bohuslän ska marschera mot norska gränsen.⁴³ Totalt bestod truppen av 171 man. Däribland en överjägmästare, två lantjägmästare, en fiskal, två hejderidare, 74 skogsvaktare och 29 kronoskyttar. Kriget är dock långt ifrån slut. I juli 1712 meddelar Carl Mörner att jägeribetjänterna skall hålla sig beredda på omedelbar inryckning och då vara försedda med tre veckors kost.⁴⁴ Samma order upprepades den 25 maj 1713 då Horst med jägeristaten skulle hålla sig beredd att med *”goda hästar och dugliga gevär att utan minuts försummelse marschera åstad”*⁴⁵ Även år 1714 verkar Västergötlands jägeribetjänter ha mobiliserats. (se nedan om Daniel Lindeberger och Niclas Rodin)

Bostället Vänsjö

Jägmästarebostället Vänsjö på Kållandsö ligger en dryg halvmil söder om Läckö slott i Otterstads socken. När Gustaf Horst och hustrun Beata Magdalena Forsvall kom hit i slutet av 1708 var det tillsammans med två söner, Olof Gustaf 15 år och Carl Fredrik 8 år. Till sin hjälp i arbetet hade han juridikstudenten Eric Glunterus som skulle följa honom under några år. I ett brev till konungen, sannolikt från tidigt 1710-tal, beskriver Gustaf Horst hur han har påbörjat sitt arbete som överjägmästare i Västergötland. Den huvudsakliga anledningen till brevet är dock ett försök att få Erik Glunterus antagen till jägerfiskal i Johan Bergius ställe. Att få en tidigare skyddsling i denna ställning skulle säkert skapa möjligheter för Horst att öka sitt inflytande och befästa sin ställning. Av allt att döma fick Glunterus aldrig denna tjänst.⁴⁶

I hushållet förkom naturligtvis också ett antal drängar och pigor. Det här var normalt en rörlig arbetskraft. De flesta stannade ett eller ett par år på varje arbetsplats. Om Horst hade otur eller om han var en dålig arbetsgivare vet vi inte men de tre personer som lämnat hans tjänst 1713 och 1714 indikerar ett visst missnöje. Olof Svensson hade blivit lockad ur tjänsten av bönderna i en rote, för att där bli soldat.⁴⁷ Eftersom han fått delar av sin dränglön ställde Horst både honom och bönderna inför tinget. Lönen bestod av en lärftskjorta, en blaggarnsskjorta, ett par strumpor, ett par vantar och fyra par skor. I slutet av 1714 anklagar han pigan Marit Nilsdotter för att ha gått ur hans tjänst⁴⁸. De förliktes dock innan rättegångsdagen. Att han hade problem med att få tjänstefolk förstå man då han betalar ”tjuveböter” för drängen Lars Johansson emot löfte att Lars skulle arbeta åt honom. Böterna var hela 22 daler kopparmynt. Inte heller Lars fullföljer sitt åtagande⁴⁹

Gustaf Horst bedrev jordbruk på flera platser.^{50 51} Huruvida detta var förläningar under överjägmästaretjänsten eller egna arrenden har jag inte lyckats utröna. Inte heller hur arbetet var organiserat eller finansierat. Ganska säkert är dock att Horst själv saknade kunskaper om jordbruk, Vid några tillfällen nämns betjänter och här avses säkert personer som var behjälpliga vid tjänsteutövandet. En personlig betjänt är däremot den tyske man,

Gottfrid, som avled i Råda 1732⁵². Han är i kyrkböckerna namnlös men uppges vara mellan 60 och 70 år. Kanske hade han följt Gustaf Horst allt sedan kriget i Nordeuropa.

Vänsjö fotograferat i början av 1900-talet. Byggnaden uppfördes cirka 1705 och revs först på 1930-talet

Överjägmästarnas huvudsakliga arbetsuppgift var att leda arbetet med att övervaka skogarna så att ingen olovandes tog virke ur dem eller sköt det vilt som var förbehållet kronan. Jägmästaren skulle också övervaka böndernas skyldigheter vad gällde rovdjursjakten. Vargskall var en uppgift som organiserades häradsvis och ombesörjdes av bönderna under ledning av jägeribetjänterna. Till tinget vid Kållands häradsrätt i november 1715⁵³ hade Gustaf Horst instämt "en stor hop allmoge" för att de skulle svara för sina odugliga vargnät. Bönderna hade väntat i flera dagar vid tingsstället på att Horst eller någon annan jägeribetjänt behagade dyka upp och föra talan emot dem. Tingsrätten ansåg att det var förspild tid att låta så många människor gå omkring på tingsstället och vänta och beslutade därför att "låta var och en gå hem till sitt gårdsbruk och arbete". Dagen därpå inkom ett besked från Horst som meddelade att han den 19 oktober fått i uppdrag av landshövdingen Germund Cederhjelm att omedelbart fara till Vartofta och ta fast de skogs- och landsstrykare som sköt högvilt i skogarna där⁵⁴. De anställda i jägeristaten hade nämligen även rent polisiära uppgifter. De flesta brott beivrades av enskilda skogvaktare och kronoskyttar men i detta fall sände man antagligen en större styrka med Horst som befäl. Den beväpning som jägeribetjänterna hade var pistol, ett kort svärd kallat hirschfångare. Ofta hade man även en karbin, ett kortare gevär.

Som före detta ryttare var Gustaf Horst väl införstådd med vilken typ av hästar som krävdes i armén. Uppenbarligen bedrev han en, om än i liten skala, avel av hästar till rytteriet. År 1719 begär han betalning för hästar som han tidigare hade sålt till majoren Christer Horn. Av de sju hästarna som han levererade till Örebro hade två blivit kasserade och dessa hade han fått ta tillbaka till Vänsjö. Resan från Frötuna gård till Vänsjö tur och retur var 23 mil och ersättningen för resan uppgick till 100 daler silvermynt. I samband med affären gör han ytterligare en resa till Stockholm med två hästar⁵⁵.

En insideraffär

I början av 1700-talet användes i huvudsak två sorters mynt. Kopparplåtarna var som namnet anger ett större stycke plåt med ett instämplat värde. Övriga mynt var skiljemynt av oftast mindre valörer som användes vid mer vardagliga transaktioner. Plåtarnas vikt gjorde dem otympliga när man ville köpa ett par skor etcetera men samtidigt medförde vikten och storleken att de var svårare att stjäla. De användes kanske i första hand för större penningtransaktioner och som sparkapital. Kopparplåtarnas vikt motsvarade ursprungligen deras verkliga värde men genom åren skedde då och då en förändring av värdet. Den sista värdeökningen skedde 1715.

Den nittonde maj 1715 var Gustaf Horst tillsammans med befallningsman Palm på en "sammankomst" i Skara. Ämnet för sammankomsten är inte känt men befallningsmannen snappade upp intressant och sannolikt hemlig information i samband med mötet. Värdet på en två dalers kopparplåt skulle höjas till tre daler. Gustaf Horst

hade hört delar av resonemanget och blev nyfiken på vad som sades. Under hemresan logerade de bägge hos rådmannen Anders Ekman i Lidköping. Horst misstänkte att samtalet han hade åhört handlade om en värdehöjning och frågade befallningsmannen om han kunde få växla in några kopparplåtar. Härpå avslöjade Palm att det inte gick för sig då en värdehöjning inom kort skulle publiceras från predikstolarna.

Några dagar därpå reste Horst till byggningskrivaren Jonas Kiellberg på Läckö slott. Slottet var i behov av reparation och 54 stycken dubbelplåtar hade levererats för att bekosta detta. Det här hade kommit till Horst's kännedom som såg sin chans att tjäna lite på att växla in kopparplåtarna. Vinsten skulle bli 108 daler silvermynt och detta utan större arbete än att frakta plåtarna. Kiellberg var i behov av småmynt för att kunna betala olika hantverkare och gick med på växlingen. Horst kontaktade också ett antal bönder och kunde av dem växla in inte mindre än 97 kopparplåtar. De bönder som tingförde honom kom från samma plats och man kan misstänka att han gjort smärre transaktioner över hela länet. Det hela skedde med största skyndsamhet. Redan den 1 juni meddelades från predikstolarna att värdehöjningen skulle ske och meddelandet hade troligen nått präster och ämbetsmän några dagar tidigare.⁵⁶

De två målen handlade egentligen om samma sak, nämligen bedrägeri. Men transaktionen med Jonas Kiellberg sågs som betydligt allvarigare. Byggnadskassan på Läckö var publika pengar och därmed lurade Horst staten på medel. Själv nekade han och sade att han inte hade en aning om att det inte var Kiellbergs egna plåtar. När det gällde böndernas plåtar konstaterade han framt att han hade rätt att använda sina medel som han själv ville och att han hade böndernas ja och samtycke till köpet. Han blev dömd att antingen lämna tillbaka plåtarna till Läckö och bönderna eller betala förhöjningen av värdet. Dessutom skulle han betala 6 procent ränta på pengarna.

Horst kom lindrigt undan denna historia men frågan är hur det påverkade hans förtroendekapital. Från och med nu är det inte mycket som går hans väg.

Ansökan om adelsskap

Von Horst's vapen, ur "Ritterschaft und Adel im Rheinland". Johann Siebmachers Wappenbuch 1605

Efter ankomsten till Vänsjö hade Beata Forsvall och Gustaf Horst fått ytterligare fyra barn. Alla flickor. Den äldsta sonen Olof Gustaf lät liksom sin fader värva sig och hamnade som gemen soldat i Skaraborgs regemente 1709. Den sju år yngre Carl Fredrik hade också militära ambitioner och tog senare värvning i Stockholm 1719. Detta tillsammans med egna krigsbedrifter gjorde att Horst ansåg sig ha gjort så stora insatser för konungen och fosterlandet att han borde belönas med en adelstitel. Ytterligare ett tungt vägande skäl till ett adelsskap var det faktum att han var den ende överjägästaren som inte var adlig. Man kunde kanske därmed anse att han enbart av detta skäl borde adlas. I sin ansökan 1718⁵⁷ angav han ytterligare ett skäl. Nämligen att han var född av främmande adlig släkt men att han "nu förtiden kommit uti förgiätenhet och åminne, varigenom jag, min fattiga hustru och barn av en och annan bliva despecterad och lika med en gemen bonde aestimerad". Som vi ska se senare fanns det fog för hans påstående. Även om allmogen sannolikt hyste respekt för Gustaf Horst som ämbetsman är det troligt att hans ämbetsbröder i jägeristaten såg honom som en uppkomling som egentligen inte hade rätt till denna tjänst. Han hade ju också försökt lura kronan på pengar genom

växlingshistorien 1715. Den ansökan om adelsskap från 1718 är ställd till konungen, det vill säga Karl XII, men är väldigt kortfattad. Förutom en hänvisning till en "främmande adelig extraction" berättar han att han vill anta namnet von Horstenfeldt.

Kanske tänkte han, att han efter att ha erhållit två brev från konungen, var känd hos denne. Något svar erhöll han inte och efter Karl XII:s död skrev han på nytt en ansökan, nu riktad till den nya regenten Ulrika Eleonora. I denna ansökan är han betydligt mer mångordig. Han beskriver framför allt sina militära bedrifter men inleder sitt brev med en kort redogörelse av faderns och sin egen härkomst. Han nämner även det tidigare brevet som på grund av krigshändelserna och konungens död inte blev besvarat. Till sin hjälp anlät Gustaf Horst redan 1717 en av tidens stora kulturpersonligheter, Elias Brenner⁵⁸ i Stockholm som hittade släkten Horst:s vapen i "Tyska

förnyade vapenboken andra del pag 125". Brenner meddelade att Gustaf Horst tillhörde den Rhenländska adeln och bifogade också en avritning av vapnet samt en skriftlig beskrivning. *"Skölden av silver, vari ligga fyra blå bjälkar. Över hela skölden sträcker sig ett rött lejon. Ovan på skölden står en öppen tornerhjälm, var över står ett även slikt lejon som i själva skölden, emellan ett par vingar. Så till sin metall och färg fördelta som skölden, kransen och lövverket är av silver, blått och rött."*

I Tyskland fanns flera släkter Horst. Huruvida Brenner chansade och valde en i högen kan man inte veta. Någon vägledning torde han ändå ha fått från Gustaf Horst. Historien kan naturligtvis vara ett rent bedrägeri men mot detta talar den förhållandevis ringa vikt som Gustaf Horst lägger vid sitt ursprung. Det är de dåd han utfört i den svenska konungens tjänst som framhålls i brevet. Ett ursprung ur den månghövdade tyska adeln var troligen en merit som var av mindre värde än egna förtjänster. Det framgår inte av dessa handlingar om Ulrika Eleonora besvarade denna ansökan. Ärendet miste hur som helst sin aktualitet då hon den 10 juni 1719 utsåg Lennart Hård till överjägästare över Skaraborg.

Kampen om överjägästertjänsten

Det fanns ett utbrett missnöje över Gustaf Horsts sätt att sköta sitt ämbete. Framför allt ansågs han av många ovärdig denna tjänst. Mycket talar också för att han var en energisk människa som sällan gav upp sin ståndpunkt. De enda som han alltid respekterade och höll högt var regenterna. Uppväxten i hovjägeriet präglade sannolikt hela hans liv. Efter den misslyckade växlingsaffären 1715 diskuterades på flera håll om Horst verkligen kunde få behålla överjägästertjänsten. Om han skulle få avsked fanns säkert flera som var trakterade av tjänsten men i synnerhet en.

Lennart Hård var född 1683. Han började liksom Horst sin militära karriär tidigt. 1697 var han volontär vid Skaraborgs regemente. Han deltog därefter i kriget under många år och var också en av de officerare som fångslades av turkarna efter "kalabaliken i Bender". Omkring 1717 kommer han tillbaka till Sverige, gifter sig och önskar säkert ett fridfullare liv som statstjänsteman. Någon lämplig tjänst finns inte omedelbart men det ryktades om att överjägästaren i Skaraborg antagligen skulle få avgå. Lennart Hård författar ett brev⁵⁹ till ett av ombudsråden⁶⁰ där han nämner att Hans Kunglig majestät har låtit försäkra honom om succession efter överjägästaren Horst. Karl XII avled i december 1718 och om Hård talar sanning har frågan om Horsts vara eller inte, varit på tapeten i de högsta kretsarna under flera år. Han berör i brevet också anledningen till att Horst skulle avgå. *"så framt dess förseelser, vara av den vikt att han därför kommo att avsättas"*. Det rörde sig alltså inte om uppenbara brott utan snarare ett flertal händelser och missbruk som föranledde misstroende.

Hård hade i sitt brev vänt sig till rätt person. Den 10 juli 1719⁶¹ utfärdar drottning Ulrika Eleonora ett brev där hon utser Lennart Hård till överjägästare över Västergötland. Ingenstans i brevet nämns något om Gustaf Horsts avskedande. Inte ett ord om att han över huvud taget existerar. Någonstans i beslutsgången har det gått fel. Ulrika Eleonora hade vid tillfället endast regerat några månader. Förvisso hade hon erfarenhet av beslutsfattande efter att ha deltagit i Kungliga rådet sedan 1713 men mängden av beslut och utnämningar medförde kanske att hon inte alltid satte sig in i frågorna. Just i denna fråga fanns också all anledning att inte yppa för mycket om förhistorien då skälen till att avsätta Gustaf Horst var tämligen svaga. Det verkar inte heller troligt att hon har tagit del av den ansökan om adelskap som Horst lämnade in i början av 1719. Kanske också denna hade sopats under mattan av förberedande instanser och rådgivare.

För Gustaf Horst var beskedet kanske inte oväntat. Förutom att jägerifiskal Rodin hade misstänkliggjort honom och att flera rättsprocesser försiggick, var han illa sedd i adliga kretsar⁶². Det sätt som utnämningen levererades på måste dock ha kommit som en chock. Någon tid efter utnämmandet kallades hela jägeristaten i Västergötland till Marieholms kungsgård i Mariestad. Här presenterades Lennart Hård som ny överjägästare i Västergötland⁶³. Om man får tro honom själv, höll sig Horst tyst vid tillfället. Som lydig undersåte underkastade han sig drottningens beslut. Men inom honom växte en ilska. Nu påbörjades en kamp om titlar och löner som skulle vara livet ut.

Problemet med denna dispyt var huvudsakligen, att Gustaf Horst inte hade dömts för något brott. Innan de pågående rättsprocesserna, som berättas mer om nedan, hade avslutats, fanns inga legala skäl för ett avskedande. Processerna var flera och samlades så småningom till en, för att avgöras i Göta hovrätt. Under tiden gav man Gustaf Horst rätt att bo kvar på Vänsjö och att uppbära jägmästarlönen. Titeln överjägästare fick han inte behålla och benämns härefter ofta jägmästare, underjägästare eller lantjägmästare.

Jägmästarebostället Vänsjö var inte bara inkomstbringande genom räntor och underliggande torps dagsverken. Det var framför allt en manifestation av jägmästartjänsten. För Lennart Hård var det självklart att Horst omedelbart skulle flytta ut och lämna plats till den nye jägmästaren. Så skedde inte. Ulrika Eleonora hade möjligen fått lite dåligt samvete av hur hon helt sonika hade insatt Hård som överjägmästare. Den 21 december 1719 ger hon Gustaf Horst rätt att i sin livstid behålla Vänsjö⁶⁴. I mars 1720 blev Ulrika Eleonoras gemål Fredrik, kung. Lennart Hård upprepade sina krav på Vänsjö och nu avsades att Horst skulle få bo kvar till dess målet mot Horst var avgjort i domstolen.

I oktober 1719 skriver Horst till drottningen ett mycket upprört brev där han anklagar Hård för att bland annat ha författat en smädesskrift som spridits över hela landet.⁶⁵ Han är mycket hätsk emot Hård men anser att Hård är förledd. Bakom Hård står en man som verkligen vill honom illa. Nämligen jägerifiskalen Rodin. Kanske det bara var en känsla men det skulle så småningom att visa sig att Gustaf Horst hade fullkomligt rätt. Anledningen till hans illvilja låg långt tillbaka i tiden. År 1714 då de var på tåg mot Norge hade Niclas Rodin på Horsts befallning blivit fastspänd vid en artillerivagn och fått slita spö för *"olydnad och förgripelser"*. Horst menade att Rodin därefter *"uppspinner"* vad han kan för att få revanch. Rodin däremot ansåg att han hade blivit gripen för att han inte som andra gick att muta och därför skulle bestraffas⁶⁶. Man kan också misstänka att konflikten ursprung var tillsättningen av Rodin som jägerifiskal. Gustaf Horst hade ju redan 1710 försökt att få sin skyddsling Erik Glunterus antagen som jägerifiskal och av allt att döma var det Rodin som då fick tjänsten. Rodin uppger själv att han fått i uppdrag av justitiekansler Stierncrona att utföra klagomål mot Horst *"dem en hejdrigare Lindberger benämnd ovan bemälte jägmästare ackumulerat och ingivit"*⁶⁷.

Hejderidaren Daniel Lindberg som skulle uppspana de brott Horst hade begått, hade också anledning att avsky Gustaf Horst. Vid rättegångarna 1724 berättas att Lindberg vid ett björnskall hade blivit överfallen av Horst. Liksom handgemänget med Niklas Rodin inträffade även denna händelse 1714. Horst hade budat allmoget till skall. Bönderna delades upp i militärliknande grupper under befäl av hejderidarna och möjligen även andra i jägeristaten. Lindeberger skulle leda en av dessa grupper men då han om morgonen kom till mötet var han mycket berusad efter att ha suttit och druckit hela natten. Horst sade till honom *"du är drucken och fuller du måste avhålla dig ifrån skallgången"*. Det vägrade han och då slog Horst honom i bröstet med bösskolven och lät spärra in honom i en bod. Lindeberger förklarade vid tinget 1724 att han *"utav hr jägmästarens svåra stötande med bössan lidit sådan skada till sin hälsa att han den samma ännu intet övervunnit läser ej heller den samma övervinna så länge han lever"*. Det berättas också i protokollet att bönderna som såg händelsen, förfärades och betvivlade att de själva skulle ha överlevt en sådan misshandel⁶⁸.

Det framgår av ett memorial som Horst författade 1721⁶⁹ att Lennart Hård hade gjort *"grova och äreröriga beskyllningar"* på honom. Dessutom ansåg han att Hård uppviglade en hop människor och försökte *"förmå den gemene hopen till sitt faveur, honom att biträda, emedan de äro såsom vatten i ett tråg och gärna falla på den sidan som härska"*. Horst menade att han trots sitt ofrälse stånd mycket väl kunde inneha tjänsten och förklarade i sitt brev att många ofrälse genom historien erhållit högre tjänster än denna.

Hårds argument gentemot Horst var flera. Framför allt menade han att Gustaf Horst aldrig hade blivit utsedd till överjägmästare och i stället skulle betraktas som jägmästare eller underjägmästare. Enligt Lennart Hård hade det inte funnits någon överjägmästare efter Erik Hård. Det senare var emellertid inte sant. Carl Emanuel Snoilsky fick vid sin utnämning titeln överjägmästare och även om Gustaf Horst inte skrivs som annat än jägmästare i Karl XII:s brev, utsågs han ändå till Snoilskys efterträdare. Lennart Hård fick stöd av riksdagsmännen i både Elfsborgs och Skaraborgs län vilka ansåg att Horst måste avgå. Också landshövdingen Petter Scheffer tog Lennart Hårds parti och förordnade denne och nämner i ett brev till drottningen att Horst borde betraktas som underjägmästare eller, *"alldeles avgå"*. Lennart Hård anför också de omfattande meriter han själv besitter och som gör honom, i tillägg till sitt adelskap, en mer rättmätig innehavare av tjänsten.

Konflikten mellan Hård och Horst handlade naturligtvis i första hand om rätten att uppbära lönen och rätten att bebo Vänsjö. Men det var också en fråga om social status och där var titulaturen den avgörande frågan. Hård kunde i slutändan inte förneka att Horst innehade ett brev från Karl XII där han tilldelas en tjänst även om Hård ansåg att det var frågan om en jägmästare och inte en överjägmästare. Horst ansåg i stället *"det lilla addictamentet på själva titulen för en vanitet, den jag för min del ej så noga observerat"*. Horst nämner också att Lennart Hård visserligen förstår hur han legalt ska hantera dylika frågor men att han inte borde förneka att Gustaf Horst hade formella kvalifikationer för tjänsten. Horst skriver i sin memorial att *"jag"* vad gäller

jägästaresysslan ”ifrån min ungdom upp ex fundamento så intaget, så att H överjägästaren i den punkten intet i något mål skall göra mig förköp”⁷⁰

Ytterligare ett bidragande skäl till det begärda avskedandet från tjänsten, att Gustaf Horst inte kunde skriva, omnämns inte direkt av Lennart Hård men försvaras ändå ihärdigt av Horst. Han skriver ”jag tillstår gärna att jag är en slät skrivare så att jag ej kan min angelägenhet uti allt som sig vara bör uti pennan fatta”. Han nämner också att Hård visserligen är duktigare på att skriva med ”cancelii stil” men att också han använder sig av en skrivare⁷¹.

Alldeles säkert var Gustaf Horst den mest lämpade av de två. Förutom de sammanlagda cirka nio åren han hade varit i fält och krigstjänst hade resten av hans liv tillbringats i jägeristaten. Såväl i barn- och ungdom som senare.

Nya positioner

I december 1719 meddelade Ulrika Eleonora att jägästaren Gustaf Horst ”i anseende till dess ålderdom och slätta tillstånd” får behålla Vänsjö i sin livstid men att jägästarelönen tillfaller överjägästaren Lennart Hård⁷². Emellertid blir så inte fallet. Horst finns kvar på Vänsjö fram till 1721 då familjen flyttar till Erik Christoffersgården i Råda socken. Denna gård hade Horst köpt in tidigare, kanske som en säkerhet om han skulle vråkas från Vänsjö⁷³. Horst författar en skrivelse på Vänsjö 15 januari 1721 och flytten till Råda sker troligen strax därpå. Ett besiktningsprotokoll från 23 mars berättar om diverse anmärkningar som görs rörande utsäde och gödsling av markerna. Detta protokoll bör ha upprättats inför avflyttningen.⁷⁴

De följande åren är familjens vistande osäker. I mantalslängderna förekommer familjen i Råda ända fram till 1735 då de åter är skrivna vid Vänsjö. Av domprotokoll från slutet av 1720-talet framgår däremot att Horst finns på Vänsjö. Av allt att döma får Hård behålla tjänsten som överjägästare. Åtminstone vad gäller titel och yrkesutövande. Horst blir nedflyttad till underjägästare men får behålla lönen. I princip innehar de samma tjänst och den lilla hierarkin som uppstår i tillägget över- innebär inte något egentligt hinder för Horst. Han är liksom tidigare operativ och verksam ute på fältet. Kanske är det just det som får det hela att fungera. En administratör och en utförare. Vi vet väldigt lite om Lennart Hårds kompetens men det är lätt att föreställa sig att Horst var hans överman i fältarbetet. Horst däremot kunde inte skriva och skulle antagligen inte ha haft ro att enbart administrera.

Efter det bryska ”avskedandet” utspelar sig ett slag på flera olika fronter. Gustaf Horst inriktar sig inledningsvis på att försvara sin plats som överjägästare. I huvudsak vädjar han till konungen om rättvisa och hänvisar till de legala urkunder han har rörande överjägästertjänsten. Den andra slagplatsen var tingssalen. Horst väcker själv ett antal åtal men framför allt får han svara på en störtflod av anklagelser från flera personer. Antalet åtalpunkter kom att bli så många att Kållands häradsrätt såg sig tvingade att överlämna hela ärendet till Göta hovrätt för beslut⁷⁵.

Ett av de tidigaste utspelen i det som tycks vara starten på attacken mot Gustaf Horst behandlas i Kållands häradsrätt 28 oktober 1720. Huvudpersonen är inte Gustaf utan hustrun Beata Horst. Hon står vid tinget anklagad för att ha skrivit en smädesskrift mot Lennart Hård⁷⁶. I brevet anför hon ett antal bibliska historier och jämför Lennart Hård med Absalom som konspirerade mot sin fader. Hon tar också upp Syraks ord ”den som förtager enom sin bärgning han dräper sin nästa, och den som gör honom brödet kvitt, han är en mördare”. Auditören Lars Rodin som företräder Lennart Hård i målet hävdar att hon inte själv kan ha diktat ihop detta brev och begär att hon ska ange vem som har skrivit. Beata Horst står fast vid att det är hon själv som har författat brevet. När Rodin ifrågasätter en latinsk mening i brevet svarar hon att hon visserligen inte fullt ut förstår orden men att hon tidigare sett meningen användas i dessa sammanhang. Rodin hävdar envist att hon måste ange vem som har skrivit brevet ”emedan var och en klarligen skall kunna se, att hon såsom ett fruntimmer varken uppsatt denna skrift eller brev” och att hennes man ska komma och svara för henne. Beata Horst berättar att hennes man ligger sjuk och av den anledningen är oförmögen att närvara. Rätten är tveksam till denna uppgift och kräver att Horst ska kunna uppvisa en kirurgs eller läkares intyg på att han verkligen är sjuk. Lars Rodin antyder även att Horst håller sig borta då han är instämd för att svara på anklagelser om ämbetes förgripelser.

Det ovan relaterade protokollet är intressant ur flera aspekter. För det första är det sannolikt att Beata, om än med mannens tillåtelse, har författat och själv skrivit brevet till Lennart Hård. Beata var uppvuxen i en högborgerlig miljö och var sannolikt både skrivkunnig och van att författa ett brev. Kanske det rentav var hon som var upphovet till alla de brev som Gustaf Horst skrev genom åren. Han tillstår själv vid några tillfällen att han är både en dålig skrivare och dålig på svenska. Det finns ytterligare en anteckning som gör det troligt att Gustaf Horst använde familjemedlemmarna då han var i behov av skrivare. En skriftlig order till skogvaktaren Bengt Fris visar sig ha sonen Carl Fredrik som upphovsman. Han *"tillstår att han på sin faders muntliga befallning skrivit denna sedel till skogvaktaren"*⁷⁷. Carl Fredrik var fjorton år gammal vid tillfället. Skriften från Beata Horst till Lennart Hård finns inte bevarad men de stilistiska dragen men bibliska jämförelser är något som aldrig förekommer i de brev som vi vet att Gustaf Horst själv har dikterat. Detta kan innebära att brevet är en produkt av Beata som skickats med eller utan Gustafs medgivande och medverkan.

När tinget sammanträder på nytt den 31 oktober 1720 är Horst fortfarande instämd. Nu meddelar Beata Horst att hon inte fått tag i någon fältskär som kan intyga hennes makes sjukdom. Däremot har Gustaf Horst själv tagit sig till tingsplatsen i en skrinda och begär att rätten ska komma ut och syna honom i hans sjukliga tillstånd. Rätten anser dock att det inte anstår dem att göra detta. Till slut inställer sig dock en fältskär som intygar Gustaf Horsts sjukdom och saken skjuts på framtiden.⁷⁸

Det kan knappast ha varit någon hemlighet, varken för ämbetsmännen eller allmogen, att Niklas Rodin hade fått i uppdrag att undersöka hur Gustaf Horst hade skött sitt ämbete. Hejdridaren Daniel Lindeberg, och säkert flera andra, reste runt och försökte få allmänheten att berätta hur de hade fått njuta av konungens tillgångar och i ersättning givit mutor till Horst. Däremot gör Horst först ingenting. Kanske han avvaktar och ser om de ska blåsa över, kanske han är sjuk på riktigt och därför inte orkar agera. I februari 1722 går han dock till motattack. Gustaf Horst anklagar djurgårdsdrängen vid Läckö, Petter Torsk för att han utspritt lögner om honom.⁷⁹ Vittnet, löjtnant Georg Belfrage berättar inför rätten att Petter hade sagt om förr jägmästaren Horst att han *"intet torde komma till säteriet Traneberg eller visa sig inför hennes kungliga majestät för det han skjutit så många djur"*. Sedan Horst hade blivit *"moverad"* från tjänsten skulle han ha skjutit 64 djur. Petter Torsk nekar till att han sagt något sådant och som enda vittne vill inte rätten gå vidare med detta.

I juni 1722 börjar det dock brännas ordentligt. Det arbete som Niklas Rodin på uppdrag av justitiekansler Gabriel Stiernchrona hade utfört skulle nu presenteras. Horst blir anklagad för underslev. Underslev är en gammal benämning på trolöshet. Gustaf Horst hade enligt Stiernchrona på olika sätt lurat sin arbetsgivare, det vill säga konungen, på sin egendom. Sammanlagt hade man hittat nio åtalpunkter för brott som hade inträffat i Kållands härad där åtalet väcktes⁸⁰. De äldsta försyndelserna inträffade redan 1713.

1/ Sven Bryngelsson på Stommen i Skalunda hade fått timmer och i gengäld gav han Horst en tunna havre. Horst nekade och så gjorde även Sven som berättade att han fått ett mindre vindfälle.

2/ Nils Matsson på Stommen i Skalunda hade fått timmer till en stuga emot en tunna havre. Även här nekar Horst. Han berättar att när han en gång kom från Hunneberg hade han av Nils begärt lite havre till sin häst. Däremot, berättar Nils Matsson, hade fru Horst vid ett tillfälle fått en tunna havre för några vindfällda ekar.

3/ När Horst en gång mötte Sven Ambjörnsson i Skalunda med tre timmerstockar tog han från dem lasset och hästarna samt skar håret av bokhållare Schenströms dräng. Därefter fick Sven ge honom 2 skäppor ärtor och 2 skäppor vete. Horst nekar även till detta men Sven Ambjörnsson står på sig och berättar att även befallningsman Palm var med vid tillfället.

4/ Nästa anklagelsepunkt var att Rackeby åborna hade nekats att köpa bränsle på Kållandsö för att de inte hade velat göra ett plogdagsverke på hemmanet Led. Samtliga Rackebybor som var närvarande vid tinget nekade både till att de nekat bränsle och att de skulle göra ett plogdagsverke.

5/ En av Gustaf Horsts drängar hade tagit yxan ifrån Nils Svensson i Storgården då han körde förbi Vänsjö. Nils hade av Sunnegatborna blivit lovad att ta ett lass kvistar på deras fämark. Horst sade sig inte ha någon kunskap om detta och Nils Svensson själv var avliden.

6/ Den 2 februari 1713 hade Horst genom skriftlig order till djurvaktaren på Läckö gett häradsskrivaren Jonas Höök löfte att hugga några björkar i såväl Stora som Lilla Djurgården. Detta erkände Horst och sade att han "nog kunnat haft makt utan skada eller förfång av djurstånden att skänka en ärlig man några björkar"

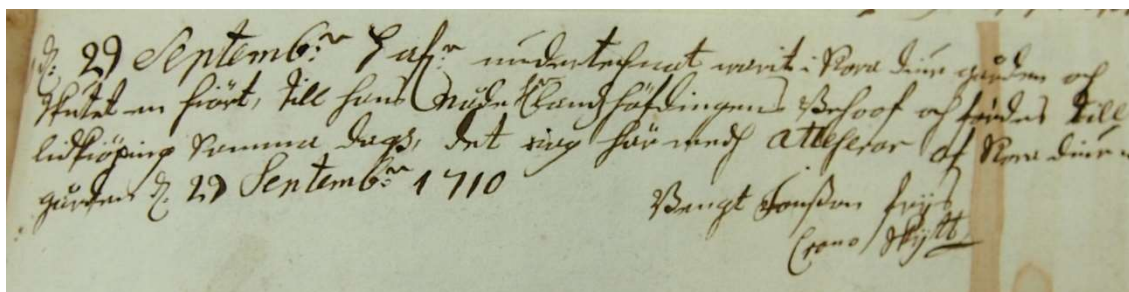
8/ Sedan visades sonen Carl Fredrik Horsts skriftliga order från 1714 till skogvaktaren Bengt Fris att utsyna 6 timmer till ett stall åt Gustafs Horsts värdinna i Lidköping. Horst berättade att timret var avsett för en stallplats åt hans egna hästar då han ofta vistades i Lidköping. Bengt Fris berättar dock att han ofta träffade på Horsts värdfolk på parken Råda Ås men tordes inte ta yxan från dem då de sade sig hämta ved till överjägästarens kammare i Lidköping.

9/ Den sista åtalspunkten rör även det Gustaf Horsts värdfolk⁸¹ i Lidköping. Ytterligare 12 lass "dödved" har beordrats till Lidköping.

Åtalet har synnerliga brister. För det första rör flera av åtalspunkterna lagöverträdelser som låg långt tillbaka i tiden. Vidare nekar flera av de inblandade till att något oegentligt har skett och dessutom är det tveksamt om Horst verkligen har missbrukat sitt ämbete. Hans uppdrag var att vidmakthålla och skydda de kungliga domänerna och även om ett och annat vedlass gick till hans hyresvärd i Lidköping kan det ändå sägas vara en del i ämbetets utförande. Niklas Rodin är sannolikt medveten om svagheterna i åtalet. Han framför därför också ännu mindre underbyggda anklagelser från Kinna, Kinnefjärding, Åse, Laske, Skåning och Viste härader där allmogen berättar hur de sett vedlass tas från skogarna och fraktas åt olika håll. Eftersom ärendet nu hade tagit proportioner som sträcker sig över flera härader fattade Kållands häradsrätt beslutet att låta Göta hovrätt avgöra huruvida Horst är skyldig eller ej. Det är heller inte svårt att tänka sig att rätten egentligen ville fria Horst. Men då ärendet hade kopplingar till regeringsnivå och kanske även kungen själv ville man inte våga ett felaktigt domslut. Åtalet om underslev ställs därmed på framtiden men ingen av parterna tycks ge upp kampen om överjägästartjänsten.

Följande år, 1723 börjar lite försiktigt då Horst i februari klagar över getter om kommer in på hans marker på Erik Christophersgården i Råda⁸². Han fortsätter med att stämma fiskalen Rodin för att kunna avsluta historien med två hjortar som han anklagas för att ha skjutit. Rodin dyker inte upp förrän vid hösttinget då ärendet tas upp på nytt. Hudarna efter hjortarna återfanns hos sämskmakaren Johan Ek i Lidköping. Det visar sig också att Maria Belfrage på Degerbergs säteri gett Horsts söner Olof och Carl Fredrik tillåtelse att jaga hjort på hennes ägor. Hjorthudarna hos sämskmakaren, hävdar Horst, är dock komna från några djur som han levererat till kungliga hovet.

Bevisningen i de olika mål som Niclas Rodin väcker är genomgående luddig. Anledningen är dels att de olika händelserna inträffat under en lång tidsperiod dels att de alltid handlar om samma sak. Olagligt skjutna djur eller olagliga utsyningar⁸³ av träd. De inkallade vittnena är osäkra på vad de egentligen sett och hört. Historierna vävs in i varandra. Många vittnen är inkallade till de olika rättegångarna men vittnesutsagorna är spretiga och sällan entydiga. Den tillsatta kommissionen mot Gustaf Horst arbetade i motvind och grep bokstavligen i vartenda strå som dök upp under vägen.

Kronoskytten Bengt Fris' attest att han skjutit en hjort till landshövdingens behov

Horst anlägger hela tiden moteld och konstruerar åtalspunkter mot såväl Hård och Rodin som hejdridare Lindberger. Han anser sig själv ha mandat som jägästare vilket inte fullt ut hindras av någon. I oktober 1723 anmäler han att en okänd person av tysk nation har uppehållit sig vid Vänsjö och under tiden idkat olaglig jakt.⁸⁴

Överjägästare Hård berättar att denna person var hitskickad från högre ort men numera avrest till Stockholm. Han nämns aldrig vid namn men berättas ha gjort landet stora tjänster med odjurs utrotande. Eftersom ingen berättar vad han heter kan inte tinget ta upp detta mål. Hård uppvisar vid samma ting en resolution från konungen som berättar att det är han som är överjägästare och den som samtliga jägeribetjänter ska åtlyda.⁸⁵ Det är uppenbart att Gustaf Horst gör allt i sin makt för att befästa sin makt vilket förvirrar såväl de anställda inom skogsstaten som allmänheten. Att inte åtlyda en befallning kunde ju få konsekvenser om de var legalt utfärdade.

En av dem som ändå satte sig upp mot Horst var Daniel Lindberger. Kanske han hade blivit utlovad ett avancemang eller någon annan belöning. Det är svårt att annars förstå hur han annars kan uppträda så uppenbart trotsigt mot Horst. Horst började angripa sina motståndare med samma vapen som Lindberger och Rodin använde mot honom. Lindberger anklagades för att ha sålt ekar, gjort olovliga utsyningar på kronoparkerna men också för att ha visat olydnad och varit uppstudsigt mot Horst.⁸⁶ Till sin hjälp i de omfattande målen hade nu Gustaf Horst, hovrättskommisarien Daniel Chytreaus. Likt Lindberger reser de båda runt i länet och undersöker Lindbergers förmenta förgripelser i tjänsten. När han ställs till svars, vägrar han att svara då han inte anser att Gustaf Horst är hans förman. Han vägrar att säga något innan Lennart Hård är på plats. Det hela slutar med ett handgemäng där Horst stöter Lindberger med ett spanskrör (käpp) i bröstet. Lindberger svarar med att kalla honom "fitta". Chytreaeus tar fram ett protokoll från 2 december 1714 som visar att Lindberger redan då hade missfirmat sin förman. Detta rör sannolikt om den händelse som tidigare har nämnts då Lindberger på grund av fylleri blev inspärrad inför ett björnskill.

Chytreaeus företräder nu Horst vid några tingstillfällen. Han kan till exempel visa att de hjortar som har levererats till landshövdingens kök är i högsta grad legala. I en resolution från 1696 berättas att fyra hjortar och fyra rådjur årligen skall skjutas till landshövdingen.⁸⁷ Rörande vedbränset till Horsts logi i Lidköping berättas att snickaren Anders Larsson, hans hyresvärd, alltsedan överjägästare Snoilskys tid hade fått vedbränsle till logiet.⁸⁸ Förutom dessa mål behandlades under 1724 åter de tidigare nämnda nio punkterna samt de mångfaldiga utsyningsmålen från de omgivande häradena. Horst är sannolikt utled på hela situationen men ger sig inte på någon punkt. Han anklagar också Rodin för att inte uppträda korrekt och säger "att fiskalen uti sitt tal brukar en sådan iver och affekt som intet är anständig, förmenandes att en actor officinalis med moderation bör framföra sitt tal och svar"⁸⁹ Något som kan betraktas som en delseger för Horst är att Daniel Lindberger blir avskedad och ersatt av Erik Brun i januari 1725.⁹⁰ Horst hade samlat totalt 93 åtalpunkter mot honom för missbruk av sitt ämbete vilket föranledde jägeristaten att avskeda honom.⁹¹

Stillestånd

De kommande åren lugnar det ner sig vad gäller rättegångar. De båda kombattanterna Hård och Horst blir aldrig förlitka men av allt att döma accepterar de sina tilldelade roller. Hård som överjägästare och Horst som underjägästare eller oftast bara jägästare. Då Lindberger blev avsatt och Rodin verkar ha gett upp kampen och när Göta hovrätt dessutom inte levererar en dom blev den rättsliga kampen betydligt jämnare. Som person verkar Lennart Hård tämligen slät utan sina allierade. De ärenden han för fram i rätten presenteras betydligt mycket mer beskedligt än då Niklas Rodin talade mot Gustaf Horst. Den senare framstår också något lugnare men tystnar gör han inte.

Efter den rättsliga attacken mot Horst övergår han till att väcka åtal mot personer i egenskap av ämbetsman. Olaga skjutande och stölder av timmer är ingredienserna i de flesta mål han medverkar i. Ibland kanske som en hämnd för det han själv fick genomgå.⁹² Hård tycks också ha ett behov av att ge igen och i synnerhet trampa på de svaga punkterna. Det har framgått vid flera tillfällen att Horst inte var riktigt bekväm med att skriva. Kanske var namnteckningen det enda han kunde åstadkomma i den vägen. Horst kallade i början av 1725 till ett rävskill. Budsedlarna levererades till skogvaktarna för att läsas upp och kungöras i kyrkan. Någon kungörelse skedde inte och då Horst ställde skogvaktarna till svars fick han veta att Lennart Hård hade tagit sedlarna ifrån dem. Horst ansåg att han hade blivit "despecterad" i sin tjänst men Hård hade upptäckt att Horst varken hade skrivit budsedlarna eller sitt namn därunder⁹³. Han behöll därför sedlarna "ty på det sättet kunde var och en utskicka order uti jägeristatens namn". Författare var fänrik Gyllenadler.

Huruvida Gustaf Horst åtnjöt respekt eller var, som han själv sa, despekterad är svårt att avgöra. Som myndighetsperson var han kanske mer fruktad än respekterad men något han behärskade och det säkert i högre utsträckning än sin chef Lennart Hård, var att jaga. Vid vintertinget 1726 visar han upp ” *trenne stora vargskinn efter vargar som han själv skjutit, samt fem små björnskinns efter unga björnar eller björningar samt 8 rävskinns* ”⁹⁴. Från föregående år berättas även att han har visat en myckenhet rävsinn. En attest skrivs ut där allmogen ger honom mycket lovord och beröm för hans arbete med skadedjurs utödande.

Även om Horst hade flyttat med sin familj till Råda hade han inte gett upp Vänsjö. Hård hade visserligen uppfattningen att de hade förlikts och att Hård skulle få sitta kvar på bostället men Horst delade inte den uppfattningen. Det här medförde också att torpare och andra fick sitta emellan. Horst ansåg att de som utfört tjänster åt honom på Vänsjö skulle tillhandahålla honom dem även om han bodde i Råda. Fiskaren Gustaf Svensson var en dessa. Fiskaren begärde att få lämna tjänsten (fiske och dagsverken) hos Lennart Hård. Sannolikt hade han kunnat betjäna både Hård och Horst med fisk men Hård hade begärt att han inte skulle fiska åt Horst. Gustaf Horst hade däremot låtit hota fiskaren att om han inte lämnade Hård skulle han köra ut honom och hans hustru ur stugan⁹⁵. Vad beträffar bostället Vänsjö tycks det som om den livstida förläning som Gustaf Horst hade fått av Ulrika Eleonora också var det som gällde. Lennart Hårds vistande där ska kanske ses i egenskap av hyresgäst. Ett dokument som i någon mån bekräftar detta är den häradsattest som Horst får efter en katastrofartad hagelstorm 26 maj 1726. Han hade genom ett ” *ovanligt hagel och oväder lidit allt för stor skada på råg, ärtor, hampa och en ganska stor del av vårsäden, som blivit i grund fördärvad, tillika med småkreaturen som ute på marken äro döda igenfunna och fönstren i husen sönderslagna* ”. Men i samma attest anges också att vattnet hade stigit så högt på jägmästarens boställe Vänsjö att större delen av åkern och ängen stod under vatten och att vägarna var förödda och att man fick gå över de höglänta åkrarna. Ingen ifrågasätter att Horst begär denna attest vilket gör tydligt att han hade någon slags legal rätt till Vänsjö⁹⁶.

Gustaf Horst blev med tiden en ännu mer luttrad och självsäker besökare vid domstolarna. När greven och kammarherren Erik Sparre hade skjutit tre stycken hjorthindar vid Läckö slott lade han genom skogvaktaren beslag på djuren och instämde Sparre inför tinget anklagad för olaga jakt. Med tanke på att Lennart Hård intygade att han varit med vid jakten och även styrkte Sparres påstående att han hade kungens tillstånd, är det möjligt att Sparre varit en av Hårds bundsförvanter vid försöken att avsätta Gustaf Horst. Horst gör egna rannsakingar och kan inte hitta något bevis på ett kungligt medgivande. Inte heller kan Sparre uppvisa något sådant. Med tanke på Sparres upphöjda ställning lät rätten saken bero. Men för de ” *hädiska och oanständiga ord* ” som Sparre hade kastat ut mot Horst fick han plikta med 20 daler silvermynt⁹⁷.

Samtidigt behandlades häradsrätternas gemensamma mål mot honom i Göta hovrätt. Det drog emellertid ut på tiden. Kanske krävdes det många vittnesmål för att komma till ett avslut. Först den 17 november 1732⁹⁸ blir han frikänd från anklagelserna. Självt skriver han ” *det ohemula angivandet som jag skulle någon ämbetes förseelse begått* ”. En del av anklagelserna var sannolikt grundlösa och fabricerade i avsikt att misskreditera Horst men sannolikt är också att han i många fall verkligen nyttjade sin ställning och tillskansade sig förmåner utöver de som tjänsten medförde. Detta mål hade upptagit nästan tio år av hans liv. De nästa tio åren kom han att fortsätta vägen mot en fullständig upprättelse. Han hade nämligen inte fått lön för de fyra åren som han, enligt honom själv, orättmätigt hade varit avstängd från tjänsten.

Likvidationerna

För många av 1700-talets statstjänstemän och andra som hade affärer med kronan blev processandet nästan en livsstil. Decennielånga processer om uteblivna löner eller obetalda skulder sysselsatte mängder av juridiska biträden. Det var nämligen kostsamt såväl tidsmässigt som ekonomiskt att själv närvara. De juridiska biträdena å sin sida var sannolikt inte alltid benägna att komma till ett avslut. Ett sådant medförde ju en förlorad inkomst. Emellanåt avled de och nya personer skulle sätta sig in i omständigheterna. Gustaf Horst fick 1723 tillbaka sitt ämbete. Han ansåg därmed att lönen från juni 1719 och fram till hösten 1723 skulle utbetalas. Vid processen som följde åberopade han de handlingar som utfärdats av Karl XII, Ulrika Eleonora och Fredrik I. Första gången han begär likvidation av sin inestående lön är 1728. Räntmästaren Ahlin företräder honom och gör noggranna uträkningar av vad som felas i lön. Några pengar betalas dock inte ut. Tio år senare skriver Horst till Kammarkollegiet på nytt och berättar hur hans son kornetten Olof Horst under två månader med stor kostnad

vistats i Stockholm för att avsluta affären. Inte heller han lyckas få ut några pengar och han begär då att Hr Svan, en av kammarkollegiets anställda ska hjälpa honom med detta.

Likvidationen omfattade innehållen lön för tiden fram till 1719 då han inte fått ut fulla löneutbetalningar, men han ville även ha betalt för de åren han var avsatt. Han skriver *”Ty bönfaller Eders kongl. Majt: jag allerunderdånigst att min för halva året 1719: hela åren 1720, 1721 och 1722 samt trenne kvartal för år 1723 bortmiste lön må mig som över sextio år haft den nåden att tjäna Sveriges rikets crono, med all under dålig zell, även i nåder gottgöres på det jag, som under samma år lidit oerhörda förföljelser och genom det, att jag även till överflöd måste skyldig vara i mistning av min rättmätiga lön, råkat uti skuld och ett svårt tillstånd må få hugna mig av Eders kongl. Majts nåd och högsta rättvisa ej mindre härutinnan än uti det övriga, samt utur minfattigdom någorlunda varda räddad, och således uti min höga ålderdom av 83⁹⁹ år, med hugnad för allt lidande få sluta mina dagar framhårdande emot en slik nåd med all undersåtlig djup (soumionssion?).”¹⁰⁰*

Någon förlikning kommer aldrig till stånd. Gustaf Horst dör 1743, två och ett halvt år efter hustrun. Sonen Olof Horst som tagit över arbetet med att få ut den inestående lönen ger sannolikt upp arbetet någon gång omkring 1749. Det sista året denna process är omnämnd.

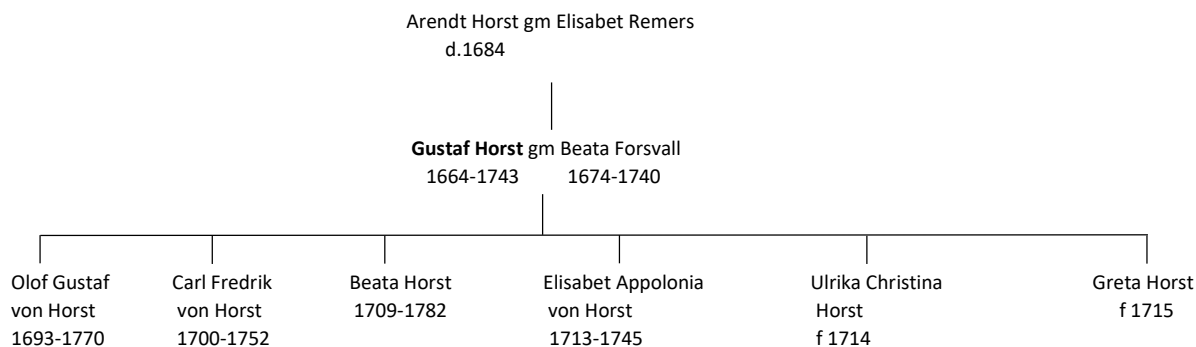
En katt bland hermeliner?

Gustaf Horst blev aldrig adlad. Frågan är om adelsskapet var en viktig fråga i hans liv. Det är först när hans tjänst som överjägästare ifrågasätts som han begär att få bli adlad. Tidigare och senare finns inget som talar för eventuella ambitioner i denna riktning. Förvisso omnämns han som von Horst redan när han blir kornett under livregementet men lika ofta skrivs han enbart Horst. Det faktum att de flesta av både befäl och underbefäl var av adlig härkomst gör det lika troligt att skrivaren själv har lagt till ett von. Vid de tillfällen som han själv undertecknar dokument använder han aldrig *”von”*.

Däremot använde sig flera av hans barn och barnbarn av namnet von Horst eller von Horsten. De som gjorde så var de tre syskonen Horst som blev ingifta i släkten Bäärnhelm. Kanske ska man se detta som en strategi för att höja sitt anseende i de sociala sammanhang man verkade i. Några adliga privilegier följde ju inte med giftermålen utom vad gäller Elisabeth Appolonia i egenskap av ingift kvinna. I och med giftet med Henrik Gustaf Bäärnhelm, fördes de Bäärnhelmska adelsprivilegierna vidare till barnen. Detta till skillnad från de båda bröderna Horst vars hustrur hade gift sig utom sitt stånd och därmed för sina efterkommande miste dessa privilegier. Även om de saknade adlig härkomst kom ändå de bägge brödernas efterkommande att använda ett von i sina namn. Sannolikt medförde detta ett anseende i de sammanhang de verkade. Flera av ättlingarna till Gustaf Horst gjorde nämligen militära karriärer. Det namn som Gustaf Horst själv föreslog vid ett eventuellt adelsskap, nämligen Horstenfelt, har däremot inte upptagits av någon efterlevande.

Gustaf Horst accepterade nog till slut att han aldrig erhöill adelsskap. Däremot ville han bli respekterad och sedd som en man höjd över gemene man. I ett domprotokoll från Kållands häradsrätt 1728 klagar Horst *”att fiskalen Karckman kallar honom I och han och intet lämnar honom den heder och karaktär som höga överheten honom tillagt”*. Kanske kan man kalla Gustaf Horst fåfäng. Kanske passade han, på grund av bristande utbildning, inte in i den sociala kontext han hamnade i som överjägästare. Kanske utnyttjade han sin ställning för privata ändamål. Kanske var han bara en *”katt bland hermeliner”*.

Familjen – några korta biografier

Några år efter Gustaf Horst's död väcktes ett sista åtal mot honom. På Vänsjös ägor hade man funnit att Horst olagligen hade avverkat 92 stycken ekar. Vid tinget i januari 1747 ställdes därför arvingarna till svars och avkrävdes ersättning.¹⁰¹ De arvingar som nämns är sönerna Olof och Carl Fredrik, systern Beata samt mågen Henrik Bärnhjelm. Henriks hustru hade dött något år tidigare och systrarna Greta och Ulrika Kristina är inte omnämnda i domprotokollet. De sistnämnda kan förmodas vara avlidna även om detta antagande är högst osäkert. I protokollet sägs att den enda av syskonen som tagit arv efter Gustaf Horst var dottern Beata. De andra hade tilldelats pengar och gårdsdelar vid tidigare tillfällen.

Gustaf Horst. Född 1664-04-19 Jakob och Johannes. Död 1743-03-13 Råda.

gift med

Beata Magdalena Forsvall Född 1674 Stockholm Klara. Död 1740-08-29 Otterstad Vänsjö.

Barn:

1 **Olof Gustaf von Horst.** Född 1693-11-12. Död 1770-10-24 Göteborg.¹⁰²

gift 1731-08-14 med

Maria Beata Bäärnhjelm Född 1707-02-02. Död 1762-07-18 Frändefors Dykälla

Barn:

Maria Eleonora von Horst.

Elsa Magdalena von Horst.

Carl Leborius von Horsten.

Christina Sophia von Horst.

Peter Gustaf von Horsten. Död före 1772.

Om man som Olof är uppvuxen i en familj med militär bakgrund är det så gott som självklart att detta också blir det egna yrkesvalet. Olof blev enligt egen uppgift soldat i Skaraborgs regemente år 1709. I en skrift beskriver han sin militära karriär.¹⁰³

I några anteckningar i Krigsarkivets dossierer berättar Horst kortfattat sin militära historia. Han började redan 1709 som volontär i Skaraborgs regemente till fots. I en aktion mot danskarna under ledning av kommandör Utfall blev Olof Horst skadad i högra höften. En skada som också orsakade ett "svårt tarmbråk". På grund av skadorna kunde han inte tjänstgöra i infanteriet och sökte sig därför till Västgöta kavalleriregemente. Han var här med vid krigshändelserna i Bohuslän. Vid bataljen i Gadebush 1712 blev han sårad med 3 svåra blesyrer i huvudet och dessutom skjuten genom högra benet då hans häst blev skjuten. Året därpå, 1713 blev han sårad och tillfångatagen. Han berättar med egna ord: ".....och under samma tid fått svåra blesyrer samt uti Tönningen Ao 1713 blivit tillika med hela armén som den tiden stod under fältmarskalkens högvälborne Hr Greve Stenbocks

commando fången och måst sitta under slutan arrest uti fästningen Fredrikia på vatten och bröd och Ao 1716 förd till Rensbourg fästning och slott att försäljas åt Venedig, var ifrån jag schapperade och med mig salverade överst löjtnant Nierot (troligen Reinhold Nieroth) på en liten båt utur Rensbourg varest han då och fången satt".
104

Efter återkomsten blev han först befördrad till korpral vid Vadsbo kompani och därefter 1718 tredje kornett vid Älvsborgs kompani. Han var med vid det norska fälttåget och även belägringen av Fredrikshald där Karl XII blev skjuten i slutet av året. I generalmönsterrullan finns en anteckning om att han på "flykten stuckit ihjäl en karl". Denne karl ska enligt uppgift ha varit en lantmätare från Värmland och händelsen ska ha skett vid Lidköping 1719. Händelsen nämns i förbigående av fadern i en skrivelse till konungen. Olof Horst rymde ut ur landet. Samma år begär han och får avsked från armén.¹⁰⁵

Vid två tillfällen står Olof anklagad för lägersmål vid Kållands häradsrätt. Första gången är 1724¹⁰⁶ då den ogifta Maria Jonsdotter anger honom som barnafader. Han nekar i förstound och skyller dragonen Rotfeldt för att vara barnafader. Så småningom får han krypa till korset och erkänna faderskapet. Det visade sig att det var modern Beata som hade uppmanat honom att neka. Andra gången döms han 1726¹⁰⁷ för lägersmål med Ingrid Svendsdotter också vid Kållands häradsrätt. Det framgår inte var dessa kvinnor bodde och jag har inte hittat några anteckningar om dessa barn i födelseböckerna.

Några år därefter, 1731, gifte han sig med Maria Beata Bäärnhjelm och var fram till 1749 bosatt på Algustad i Segerstads socken i Värmland. Algustad ägdes av Olofs svärmoder, Elsa Christina von Mentzer. Här på Algustad inträffade den 23 juni 1741 en incident som åter fick Olof att fly landet. Om midsommarnatten fick han höra folk ute på åkergränderna och tog med sin hagelböss och gick ut för att ta reda på vilka de var. Ett antal personer var ute och högg ner björkar men något besked om vad de gjorde eller vad de hette fick han inte eftersom de flydde ut i buskarna. Han avlossade ett skott och gick så tillbaka in. Morgonen därpå kom man körande från Prästebol med tjänsteflickan Anna Jönsdotter som hade blivit träffad i benet av skottet. Hon ville fara hem till sin fader men Olof tog in henne i huset och sände efter en fältskär som tog hand om såret. En dryg månad senare den 29 juli avled pigan och Olof som var rädd för att bli anklagad för hennes död flydde till Fredrikshald i Norge där han i ett brev till konungen den 20 augusti bedyrar sin oskuld¹⁰⁸. Hur det hela avlöpte är osäkert men han återvände så småningom till Algustad.

2 Carl Fredrik von Horst. Född 1700 Stockholm. Död 1752-05-17 Gunnarsnäs Rinnan.

Utomäktenskapligt barn med Annika Persdotter.

Anna Lisa Horst. Född 1723-02-11 Järn Korsgården. Död före 1752.

gift 1731-10-23 med

Christina Helena Bäärnhjelm Död 1733-05-16 Gunnarsnäs.

Barn:

Otto Vilhelm Horst. Född omkring 1733. Lever vid faderns död

gift med Anna Margareta Palmström.

Barn:

Lorenz Gustaf Horst. Född 1742-07-28 Otterstad. Död 1742-08-07 Otterstad.

Sin militära bana började Carl Fredrik i Kungliga gardet cirka 1718. Han blev sedan sergeant där och 4 juli 1721 blev han sergeant vid Sun- och Nordals kompani Västgöta-Dahls regemente. Han dog 1752 i Gunnarsnäs.

3 Beata Horst. Född 1709-04-24 Otterstad Vänsjö. Död 1782-07-29 Skee Kvarnbacken.

Utomäktenskapligt barn med Johan Fredrik Karckman.

Johan Fredrik. Född 1728-03-22 Otterstad Vänsjö. Död 1730-12-07 Otterstad Vänsjö.

gift med Lars (Sievert) Lund.

Anna Greta Lund. Född omkring 1732. Död 1797-04-18 Kinne-Kleva Lars Ersgården.

Appolonia Lund (von Horsten). Född omkring 1735. Död 1780-04-01 Krokstad.

År 1727 blev Beata våldtagen av Johan Fredrik Karckman i Mariestad. Den utdragna rättegången avslutades aldrig och Karckman flyttade så småningom ifrån staden. Barnet avled 1730. Härefter är Beata som bortblåst. År 1743 finns hon åter på Vänsjö, nu med maken sergeant Lund. Från 1745 finns familjen i Råda. Från 1748 med dotter Anna Greta vilket innebär att hon torde vara född cirka 1732. Det finns ingen uppgift om hennes eller system Appolonias födelseplats inte heller vet vi var Beata och sergeant Lund ingick äktenskap. De anteckningar som görs vid barnens giftermål och död anger att fadern heter Lars Lund men den person som Beata är gift med heter Sievert Lund.

Någon gång efter 1751 flyttar paret från Råda. Först 1770 hittar vi Beata på nytt. Då finns hon hos dotter Appolonia i Skee socken. Beata gifter sig med änkemannen Erik Andersson i Södra Valex. 1775 begär hon hos domkapitlet i Göteborg att få gifta sig med en Jan Andersson eftersom bägge deras döda makar hade varit syskon. Någon vigselnotis finns inte och 1782 avlider hon i Skee socken.

4 Elisabet Appolonia von Horst. Född 1713-01-22 Otterstad Vänsjö. Död 1745-10-23 Ödeborg Dagsholm.

gift 1732-04-23 med

Henrik Gustaf Bäärnhelm Född 1709-11-11. Död 1779-07-08 Häggesled Hinderstorp.

Barn:

Per Gustaf Bäärnhelm. Född 1733-01-25. Död 1809-04-14 Häggesled Hinderstorp.

Kristina Magdalena Bäärnhelm. Född 1735-03-28 Otterstad Vänsjö. Död 1806.

Carl Leborius Bäärnhelm. Född 1737-02-14. Död 1740.

Andreas Bäärnhelm. Född 1738-12-06 Otterstad Vänsjö. Död 1738-12-13 Otterstad Vänsjö.

Elisabeth Bäärnhelm. Född 1745-05-18 Ödeborg Dagsholm. Död 1748-02-17 Ödeborg Dagsholm.

5 Ulrika Christina Horst. Född 1714-03-16 Otterstad Vänsjö.

I oktober 1765 flyttar en Christina Horst från Råda till Stockholm¹⁰⁹. Möjligen är detta Ulrika Christina

6 Greta Horst. Född 1715-11-06 Otterstad Vänsjö.

-
- ¹ Jakob och Johannes (A, AB) Cla:3 (1662-1669) Bild 28 (AID: v86356.b28, NAD: SE/SSA/0008)
- ² Stockholms stads magistrat och rådhusrätt 18 januari 1664 med flera
- ³ Kinnefjärdings häradsrätt 14 augusti 1684
- ⁴ Mantalslängder 1642-1820 Malmöhus län 1658-1820 (M) 12 (1671) Bild 490 / sid 52 (AID: v842447.b490.s52, NAD: SE/RA/5520312)
- ⁵ I mantalslängderna antecknades i huvudsak bara personer som var äldre än 15 och yngre än 60 år
- ⁶ RA Sköldebrevssamlingen volym 5
- ⁷ Troligen Hans Reuterkrantz 1640-1695
- ⁸ Kammarkollegiet Ämnessamlingar, Skogsstaten efter 1680, SE/RA/522/16/44/1, bildid: A0067782_00314
- ⁹ Riksarkivets ämnessamlingar. Personhistoria, , SE/RA/756/756.1/H/I/H 35 b, bildid: A0069746_00241
- ¹⁰ Stockholms magistrat och rådhusrätt A3a:25, 28 augusti 1686
- ¹¹ Stockholms auktionsverk grundades 1674. https://sv.wikipedia.org/wiki/Stockholms_Auktionsverk
- ¹² Skytts häradsrätt 30 september 1691
- ¹³ Skånska generalguvernementet DIVa:18, 22 juni 1689
- ¹⁴ Skytts häradsrätt 30 september 1690 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Malmöhus län (M) EVIIAAAJ:14 (1685-1690) Bild 5170 (AID: v136451a.b5170, NAD: SE/VALA/0382503)
- ¹⁵ Skånska generalguvernementet DIIImc:1
- ¹⁶ Skytts häradsrätt 30 september 1690 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Malmöhus län (M) EVIIAAAJ:14 (1685-1690) Bild 5160 (AID: v136451a.b5160, NAD: SE/VALA/0382503)
- ¹⁷ Skånska generalguvernementet DIVa:3
- ¹⁸ Skytts häradsrätt 10 maj 1694 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Malmöhus län (M) EVIIAAAJ:15 (1692-1698) Bild 1850 (AID: v217868.b1850, NAD: SE/VALA/0382503)
- ¹⁹ Födelseåret är ungefärligt. Klara församlings födelseböcker saknas för detta år.
- ²⁰ Stockholms rådhusrätt 1:a avdelning (A, AB) F1A:39 (1687) Bild 11800 / sid 1156 (AID: v222323.b11800.s1156, NAD: SE/SSA/0145a)
- ²¹ Modern Appolonia Svinfot avled 1677. Även efter henne finns en bouppteckning bevarad. Stockholms rådhusrätt 1:a avdelning (A, AB) F1A:22 (1677) Bild 1980 / sid 179 (AID: v222306.b1980.s179, NAD: SE/SSA/0145a)
- ²² Mantalslängder 1642-1820 Malmöhus län 1658-1820 (M) 26 (1697) Bild 840 / sid 75 (AID: v842461.b840.s75, NAD: SE/RA/5520312)
- ²³ Länsstyrelsen i Uppsala län. Landskontoret I 1634-1900 (C) EIII:3 (1698) Bild 1250 / sid 116 (AID: v402078a.b1250.s116, NAD: SE/ULA/11035)
- ²⁴ Skånska Guvernementet DIIImc:1
- ²⁵ Slottsarkivet, Hovräkenskaper 1696
- ²⁶ Sannolikt den som sydde de vargdukar som användes vid vargskall.
- ²⁷ Riksarkivet, Sköldebrevssamlingen, Horst,Gustaf

²⁸ Riksarkivet, Överjägästare till Kungl. Maj:t 1685-1794

²⁹ Riksarkivet, Sköldebrevssamlingen, Horst,Gustaf

³⁰ Under ledning av Spens belägrades staden och cirka 400 ryssar dödades. Dessutom fick ett stort antal personer sätta livet till då staden nedbrändes.

³¹ Denna aktion inträffade klockan fyra på morgonen den 9 juli 1701. Konungen och en mindre styrka ur livregementet rodde över floden Düna mot Riga. Överfarten skedde under beskjutning men var lyckosam och i den följande striden förlorade ryssarna 2000 och svenskarna 500 man.

³² Sannolikt handlar denna aktion om anfallet mot Tryzki i Samogitien. Staden anfölls den första december 1701. I staden befann sig en av de polska härförarna, Oginsky. På kvällen vadade och simmade man över ett vattendrag som omgav staden. Befolkningen, förutom några munkar, hade flytt och då situationen syntes säker fick manskapet order om att torka sina kläder. Mitt i natten blev man dock överraskad av polackerna och i bara skjortan utan både stövlar och byxor fick man sätta sig till häst och försvara sig. Oginsky tvingades på flykten och endast ett fåtal av de svenska stupade. Gustaf Horst som här var med om sin fjärde drabbning klarade sig helskinnad.

³³ Översatt ungefärligen; Ni har inget annat val

³⁴ Den sachsiska armén, 27 000 man stark med konung August i spetsen anföll den endast hälften så manstarka svenska hären. Den 9 juli klockan sex på morgonen ställdes trupperna upp med Livregementet under Creutz ledning i främsta ledet. Striden varade i fem timmar och vanns överlägset av svenskarna. 2000 av sachsarna dödades och 1700 soldater blev tillfångatagna. Dessutom blev 500 kvinnor tillfångatagna. Dessa, som medföljde trossen, sändes med eskort till Schlesien med befallning att ingen fick våldföra sig på dem. Gustaf Horst nämner detta slag i förbigående. Kanske var hans insatser ringa och därför inte värda att nämna.

³⁵ Biografica, Mikrofilmade dossiéer, SE/KrA/1051/003/H/17, bildid: A0066443_00022

³⁶ Generalmönsterrullor, Arkiv med löpande volymnumrering, SE/KrA/0023/0/782 (1704), bildid: A0028788_00010

³⁷ Biografica, Mikrofilmade dossiéer, SE/KrA/1051/003/H/17, bildid: A0066443_00023

³⁸ Kammarkollegiet Ämnessamlingar, Skogsstaten efter 1680, SE/RA/522/16/44/1, bildid: A0067782_00301

³⁹ Biografica, Mikrofilmade dossiéer, SE/KrA/1051/003/H/17, bildid: A0066443_00023

⁴⁰ Stockholms rådhusrätt och magistrat Civilmål A3b:15 Norra stadens kämnärsrätt 29 september 1702

⁴¹ Riksarkivet, Överjägästare till kunglig majestät 1685-1794 folio 14

⁴² Samzelius Hugo, Anteckningar om svenska väldets Skogs- och jaktväsen 1915

⁴³ Riksarkivets ämnessamlingar. Personhistoria, , SE/RA/756/756.1/H/I/H 35 b, bildid: A0069746_00236

⁴⁴ Riksarkivets ämnessamlingar. Personhistoria, , SE/RA/756/756.1/H/I/H 35 b, bildid: A0069746_00237

⁴⁵ Samzelius Hugo, Anteckningar om svenska väldets Skogs- och jaktväsen 1915

⁴⁶ Riksarkivet, Överjägästare till kunglig majestät 1685-1794

⁴⁷ Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:426 (1714) Bild 960 (AID: v328644.b960, NAD: SE/VALA/0382503)

⁴⁸ Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:426 (1714) Bild 2250 (AID: v328644.b2250, NAD: SE/VALA/0382503)

⁴⁹ Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:426 (1714) Bild 1570 (AID: v328644.b1570, NAD: SE/VALA/0382503)

⁵⁰ Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:426 (1714) Bild 1360 (AID: v328644.b1360, NAD: SE/VALA/0382503)

⁵¹ Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:426 (1714) Bild 1640 (AID: v328644.b1640, NAD: SE/VALA/0382503)

- ⁵² Råda (R) C:2 (1708-1767) Bild 327 / sid 647 (AID: v56175.b327.s647, NAD: SE/GLA/13438)
- ⁵³ Kållands härad 3 november 1715 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:458 (1715) Bild 4180 (AID: v328648.b4180, NAD: SE/VALA/0382503)
- ⁵⁴ Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:458 (1715) Bild 4240 (AID: v328648.b4240, NAD: SE/VALA/0382503)
- ⁵⁵ Brev till hovrätten 25 februari 1719
- ⁵⁶ Kållands häradsrätt 28 februari – 3 mars 1716 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:490 (1716) Bild 780 / sid 75 (AID: v328652.b780.s75, NAD: SE/VALA/0382503)
- ⁵⁷ RA Sköldebrevssamlingen volym 5
- ⁵⁸ Brenner avled samma år och detta var ett av hans sista uppdrag
- ⁵⁹ Riksarkivets ämnessamlingar. Personhistoria, , SE/RA/756/756.1/H/I/H 35 b, bildid: A0069746_00223 till
- ⁶⁰ Ombudsråden var chefer för KM:ts statsexpedition
- ⁶¹ Riksarkivets ämnessamlingar. Personhistoria, , SE/RA/756/756.1/H/I/H 35 b, bildid: A0069746_00234 I andra källor nämns 10 juni som datum. Utifrån de mikrofilmade källorna har det inte gått att avgöra vad om är korrekt.
- ⁶² Göteborgs landsarkiv, Skaraborgs läns överjägmästares arkiv FII:1 1720-1860
- ⁶³ Riksarkivets ämnessamlingar. Personhistoria, , SE/RA/756/756.1/H/I/H 35 b, bildid: A0069746_00225
- ⁶⁴ Riksarkivets ämnessamlingar. Personhistoria, , SE/RA/756/756.1/H/I/H 35 b, bildid: A0069746_00241
- ⁶⁵ Riksarkivets ämnessamlingar. Personhistoria, , SE/RA/756/756.1/H/I/H 35 b, bildid: A0069746_00246
- ⁶⁶ Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:619 (1724) Bild 3200 (AID: v331134.b3200, NAD: SE/VALA/0382503)
- ⁶⁷ Riksarkivets ämnessamlingar. Personhistoria, , SE/RA/756/756.1/R/I/R 20, bildid: A0070092_00040
- ⁶⁸ Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:619 (1724) Bild 3220 (AID: v331134.b3220, NAD: SE/VALA/0382503)
- ⁶⁹ Göteborgs landsarkiv, Skaraborgs läns överjägmästares arkiv FII:1 1720-1860 15 januari 1721
- ⁷⁰ Göteborgs landsarkiv, Skaraborgs läns överjägmästares arkiv FII:1 1720-1860 15 januari 1721
- ⁷¹ Göteborgs landsarkiv, Skaraborgs läns överjägmästares arkiv FII:1 1720-1860 15 januari 1721
- ⁷² Kammarkollegiet Ämnessamlingar, Skogsstaten efter 1680, SE/RA/522/16/44/1, bildid: A0067782_00302
- ⁷³ Kållands härad 1720-06-03 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:577 (1720) Bild 3560 (AID: v330486.b3560, NAD: SE/VALA/0382503)
- ⁷⁴ Kållands härad 4 november 1721 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:590 (1721) Bild 4130 (AID: v330821.b4130, NAD: SE/VALA/0382503)
- ⁷⁵ Kållands härad 18 juni 1722 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:599 (1722) Bild 3150 / sid 312 (AID: v330871.b3150.s312, NAD: SE/VALA/0382503)
- ⁷⁶ Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:577 (1720) Bild 5700 (AID: v330486.b5700, NAD: SE/VALA/0382503)
- ⁷⁷ Kållands härad 18 juni 1722 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:599 (1722) Bild 3150 / sid 312 (AID: v330871.b3150.s312, NAD: SE/VALA/0382503)
- ⁷⁸ Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:577 (1720) Bild 5810 (AID: v330486.b5810, NAD: SE/VALA/0382503)

⁷⁹ Kållands härad 28 februari 1722 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:599 (1722) Bild 1250 / sid 122 (AID: v330871.b1250.s122, NAD: SE/VALA/0382503)

⁸⁰ Kållands härad 18 juni 1722 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:599 (1722) Bild 3150 / sid 312 (AID: v330871.b3150.s312, NAD: SE/VALA/0382503)

⁸¹ Vid sina besök i Lidköping bodde Gustaf Horst liksom sin företrädare Snoilsky alltid hos snickaren Anders Larsson. I gengäld fick Anders ta något bränsle ur skogen.

⁸² Kållands härad 25 februari 1723 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:610 (1723) Bild 1340 / sid 130 (AID: v331086.b1340.s130, NAD: SE/VALA/0382503)

⁸³ Märkning av träd som skall avverkas

⁸⁴ Kållands härad 29 oktober 1723 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:610 (1723) Bild 4560 / sid 452 (AID: v331086.b4560.s452, NAD: SE/VALA/0382503)

⁸⁵ Kållands härad 30 oktober 1723 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:610 (1723) Bild 4660 / sid 463 (AID: v331086.b4660.s463, NAD: SE/VALA/0382503)

⁸⁶ Kållands härad 20 februari 1724 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:619 (1724) Bild 1510 (AID: v331134.b1510, NAD: SE/VALA/0382503)

⁸⁷ Kållands härad 21 februari 1724 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:619 (1724) Bild 1670 (AID: v331134.b1670, NAD: SE/VALA/0382503)

⁸⁸ Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:619 (1724) Bild 1690 (AID: v331134.b1690, NAD: SE/VALA/0382503)

⁸⁹ Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:619 (1724) Bild 3210 (AID: v331134.b3210, NAD: SE/VALA/0382503)

⁹⁰ Kållands härad 20 februari 1725 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:631 (1725) Bild 123 (AID: v331148.b123, NAD: SE/VALA/0382503)

⁹¹ Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:631 (1725) Bild 132 (AID: v331148.b132, NAD: SE/VALA/0382503)

⁹² Kållands häradsrätt, diverse mål under tiden 1725-1727

⁹³ Kinnefjärdings härad 14 maj 1725 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:631 (1725) Bild 201 (AID: v331148.b201, NAD: SE/VALA/0382503)

⁹⁴ Kållands härad 25 februari 1726 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:644 (1726) Bild 1480 (AID: v377270.b1480, NAD: SE/VALA/0382503)

⁹⁵ Kållands härad 16 juni 1725 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:631 (1725) Bild 342 (AID: v331148.b342, NAD: SE/VALA/0382503)

⁹⁶ Kållands härad 6 juni 1726 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:644 (1726) Bild 3070 (AID: v377270.b3070, NAD: SE/VALA/0382503)

⁹⁷ Kållands häradsrätt 21 februari 1730 Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:748 (1730) Bild 890 (AID: v377964.b890, NAD: SE/VALA/0382503)

⁹⁸ Kammarkollegiet Ämnessamlingar, Skogsstaten efter 1680, SE/RA/522/16/44/1, bildid: A0067782_00313

⁹⁹ Denna skrivelse från 1738 är den enda som nämner Gustaf Horsts ålder. Möjligen rör det sig om en felskrivning, eller en missuppfattning av skrivaren då den Gustaf som föds som son till löjtnanten Arent Horst 1664 i Jakob och Johannes församling, med största säkerhet är denne Gustaf Horst.

¹⁰⁰ Kammarkollegiet Ämnessamlingar, Skogsstaten efter 1680, SE/RA/522/16/44/1, bildid: A0067782_00314

¹⁰¹ Göteborgs landsarkiv Kållands häradsrätts arkiv 1605-1909 Ala:35

¹⁰² Inrikes tidningar 1770-11-12 sidan 3. Cornetten Olof Gustaf von Horsten 77 år död i Göteborg

¹⁰³ Biografica, Mikrofilmade dossiéer, SE/KrA/1051/003/H/17, bildid: A0066443_00037

¹⁰⁴ Biografica, Mikrofilmade dossiéer, SE/KrA/1051/003/H/17, bildid: A0066443_00037

¹⁰⁵ Biografica, Mikrofilmade dossiéer, SE/KrA/1051/003/H/17, bildid: A0066443_00036

¹⁰⁶ Göta hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:619 (1724) Bild 2750 (AID: v331134.b2750, NAD: SE/VALA/0382503)

¹⁰⁷ Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Skaraborgs län (R) EVIIAABA:644 (1726) Bild 3000 (AID: v377270.b3000, NAD: SE/VALA/0382503)

¹⁰⁸ Riksarkivets ämnessamlingar. Personhistoria, , SE/RA/756/756.1/H/I/H 31, bildid: A0069741_00333

¹⁰⁹ Råda (R) C:2 (1708–1767) Bild 169 / sid 325